1965 NOBEL ÖDÜLÜ

İNSANIN YAZGISI

Mihail Şolohov

Rusça'dan Çeviren
Fatih Ardıç

2. BASKI

alan yayıncılık

ALAN YAYINCILIK : 26
Çağdaş Edebiyat Dizisi: 8

★

İNSANIN YAZGISI
MİHAİL ŞOLOHOV
1956

Bu çevirinin tüm yayın hakları Alan Yayıncılık'a aittir.

Birinci Baskı : Temmuz 1984
İkinci Baskı : Şubat 1987
Dizgi : Pano Grafik
Baskı : Pano Grafik
Resimleyen : B.Alimov
Kapak Düzeni : Pano Grafik

Cağaloğlu, Gazetecilik Sokak
Telas Han No: 16/302 İST.

Mihail Şolohov

İNSANIN YAZGISI

Rusça'dan Çeviren
Fatih ARDIÇ

MİHAİL ALEKSANDROVİÇ ŞOLOHOV

1905 yılında Rostov'da bir değirmencinin oğlu olarak doğan Şolohov, çok genç yaşta devrime katıldı. 1926'da **Don Hikayelerini** (Cem Yayınları) ve **Mavi Step'i** (Yeditepe Yayınları) yayınladı. Don Kazakları çevresinde iç savaşı ve NEP Dönemini yansıttı. Daha bu ilk kitaplarıyla insan/doğa ilişkisini, Kazak halkının özelliklerini renkli bir dil ve dolaysız bir anlatımla yansıtarak dikkat çekti. 1928-1940 yılları arasında başyapıtı **Ve Durgun Akardı Don'u** (Altın, Ağaoğlu, Sosyal Yayınlar, Yazko) yazdı. Toplumcu gerçekçiliğin en başarılı örneklerinden sayılan bu kitabında içsavaşı ve Don Kazaklarının 1912-22 yılları arasındaki hayatı çerçevesinde insanların trajik bölünmüşlüğünü sergiledi. Don Kazaklarının doğal anlatımlarından etkilenen bir dil kullandı. Bu kitap devrimin **Savaş Barış'ı** (Tolstoy'un ünlü kitabı) diye nitelemelerle karşılandı. 1932'de kırsal kesimdeki kollektifleştirme kampanyasını, gine nesnel bir yaklaşım içinde konu alan ünlü kitabı **Uyandırılmış Toprak'ı** (Remzi, Cem, Altın) yayınladı. Çıkışından hemen sonra Türkçeye de çevrilen bu kitabı bütün dünyada, oluşmakta olan yeni bir toplumun ve yeni insanın en başarılı biçimde yansıtan bir yapıt diye nitelendi. Bu kitabın devamı niteliğindeki **Don Kıyısında Hasat** (Cem, Altın) ise 1956 yılında yayınlandı. Savaş yıllarında yayınladığı **Vatan İçin Döğüştüler'de** (Cem) İkinci Dünya Savaşında yaşananları konu alan Şolohov 1957'de yayınladığı **İnsanın Yazgısı** adlı uzun öyküsünde de savaşı işledi. Savaş sırasında milyonlarca insanın yaşadığı dramı, büyük bir psikolojik derinlik ve yalınlıkla yansıttı. **İnsanın Yazgısı** esir düşen bir askerin öyküsüdür. Geri döndüğünde savaşın her şeyini alıp götürdüğünü görür. Ama yine de yaşama sevincini, yolda rastladığı kimsesiz bir çocuğu alıp büyütme gücünü kendinde bulur. **İnsanın Yazgısı** aynı zamanda ünlü Sovyet yönetmeni Bondarçuk'un ilk filmidir (1959). Aynı zamanda baş oyunculuğunu üstlendiği bu filmiyle Bondarçuk büyük başarı kazanmıştı.

M. ŞOLOHOV (1905-1984)

Savaş sonrasının ilk ilkbaharı Yukarı Don'da eşine az rastlanır bir kardeşlik ve canlılık doluydu. Mart sonunda Priazovye'den ılık rüzgârlar esti, kırksekiz saat sonra da Don'un sol kıyısındaki kumsal tamamen çıplak hale geldi, karla dolu sel çukurları ve oyuklar bozkırda tümsekler gibi yükseldiler, dereler buzlarını parçalayıp deli gibi coşarak aktılar ve böylece yollar hemen hemen hiç geçilmez bir hal aldı.

Yolların berbatlaştığı bu sırada Bukanovskaya stanitsasma* gitmek zorunda kaldım. Gideceğim yer o kadar uzak değildi, -hepsi hepsi altmış kilometre kadardı-, ama bu yolu aşmak pek kolay görünmüyordu. Bir arkadaşımla güneş doğmadan yola koyulduk. Koşum kayışlarını koparacakmış gibi geren besili bir çift at

* *Stanitsa :* Büyük kazak köyü. (Ç.n.)

briçkayı** zorlukla çekiyordu. Tekerlekler, ta poryalarına kadar buz ve karla karışık nemli kuma batıp çıkıyorlardı, öyle ki, bir saat sonra ince kayışların sardığı atların sağrılarında yumuşak, beyaz köpükler belirdi, sabahın taze havası da bolca yanık katran sürülmüş koşum kayışlarının kokusu ve keskin, baş döndürücü at teri kokusuyla kaplandı. Atların çok zorlandığı yerlerde briçkadan iniyor ve yola yayan devam ediyorduk. Eriyen kar çizmelerimizin altında hışırdıyor ve yürüyüşümüzü güçleştiriyordu, ama yolun iki yanında, güneşin altında zaman zaman billur gibi parlayan buzla kaplı yerlerden geçmek daha da zordu. Altı saatte sadece otuz kilometre yolalarak Yelenka nehrine vardı. Yazın suyu yer yer çekilen, Mohovski adındaki küçük çiftliğin karşısındaki derecik, bataklık haline gelen, kızıl ağaçların yetiştiği araziye tam bir kilometre, boyunca taşmıştı. Ancak üç kişiyi taşıyabilen, kırık dökük, altı düz bir kayıkla nehri geçmemiz gerekiyordu. Arabayı geri gönderdik. Nehrin karşı tarafındaki kolhoz garajında "Villis'e*** benzeyen, kıştan beri kullanılmayan bir araç bizi bekliyordu. Karşılamaya gelen, arabayı kullanacak olan sürücü ile birlikte kırık dökük, küçük sandala korkusuzca bindik. Arkadaşım eşyalarla birlikte kıyıda kaldı. İskeleden ayrılır ayrılmaz, kayığın çürüyen bölümlerindeki delikler den sular fiskiye gibi yukarı fışkırmaya başladı. Kayıkta ne bulabildiysek onlarla güvensizlik veren bu delikleri tıkadık ve karşı kıyıya varmadan suyu boşalttık. Bir saat sonra da Yelenka nehrinin karşı yakasına ulaştık. Sürücü küçük çiftlikten arabayı getirdi, sandala yaklaştı ve küreği tutarak:

** *Briçka* : Rus'larda oturulacak yerleri iki yan sıradan ibaret yaylı at arabası. (Ç.n.)

*** *Villis* : Bir jeep markası. (Ç.n.)

— Eğer bu kahrolası tekne suda batmazsa iki saat sonra döneriz, daha önce olanaksız, dedi.

Küçük çiftlik kıyıdan uzak bir alana yayılmıştı, iskele çevresine, sadece sonbahar bitiminde veya baharın hemen başlangıcında, insanların uğramadığı yerlerin sessizliği hakimdi. Havayı buharlaşmakta olan suyun nemi ve çürüyen kızıl ağaçların sert, acı kokusu dolduruyordu. Leylak rengi küçük sis bulutlarının kapladığı Pripyörski bozkırlarından gelen hafif bir esinti, üzerindeki kardan henüz kurtulan toprağın hayal meyal duyulan ölümsüz, diri kokusunu getiriyordu.

Birkaç adım ötede, kumsalın üzerine devrilmiş bir çit yatıyordu. Çitin üzerine oturdum, canım sigara içmek istiyordu, ama elimi pamuklu ceketimin sağ cebine attığımda "Belomor" paketinin sırıl sıklam olduğunu büyük bir üzüntüyle anladım. Nehri geçerken bir dalga kayığın alçak tarafına yandan vurmuş ve beni belime kadar bulanık suyla ıslatmıştı. O zaman sigaralar aklıma bile gelmemişti, küreği bir yana bırakıp, batmaması için kayığa dolan suyu hızla boşaltmak gerekiyordu, şimdi ise kendi hatama için için kızarak ıslak paketi cebimden özenle çıkardım, çömeldim ve esmerleşen sigaraları çitin üzerine bir bir yerleştirdim.

Öğle oldu. Işıl ışıl bir güneş o mayıs ayını andıran ısısıyla yakıyordu. Sigaralarımın hemen kuruyacağını umuyordum. Güneş öyle sıcak, öyle parlaktı ki, yola çıkarken pamuklu asker pantolonu ile ceketi giydiğime pişman oldum. Kıştan beri havanın adamakıllı sıcak olduğu ilk gündü bu. Çitin üzerinde, hem tek başıma

sessizlik ve yalnızlığı yaşayarak oturmak, hem yorucu kürek çekme işinden sonra ıslanan saçlarımı eski asker şapkasını çıkarıp kurutmak, hem de göğün solgun maviliğinde yüzer gibi dolaşan dolgun bulutları hiç bir şey düşünmeden izlemek pek hoştu. Az sonra, küçük çiftliğin avlu kapısından bir adamın çıktığını gördüm. Beş - altı yaşlarından fazla göstermeyen küçük bir erkek çocuğunun elinden tutmuştu. Nehir geçitine doğru, yorgun bir halde yavaş yavaş yürüyorlardı, arabayla aynı hizaya gelince benim bulunduğum tarafa yöneldiler. Uzun boylu, sırtı hafifçe kamburlaşmış olan adam bana iyice yaklaştığında, kısık bir sesle:

— Merhaba kardeş! dedi.

— Merhaba! dedim ve uzattığı iri, siyah elini sıktım.

Adam çocuğa eğildi ve:

— Amcana merhaba de, yavrum. Anlaşılan, o da baban gibi sürücü. Arada sadece bir fark var, biz kamyon sürüyoruz, o ise şu küçük arabayı, dedi.

Çocuk, gökyüzünü andıran pırıl pırıl gözleriyle ta gözümün içine bakarak hafifçe gülümsedi ve üşüyen, küçücük pembe elini cesaretle uzattı. Bu küçük eli hafifçe sıkarak:

— Koca herif, ellerin neden böyle buz gibi? Hava sıcak olmasına karşın donuyorsun, dedim.

Küçük çocukların dokunaklı güveniyle dizlerime yaslandı, soluk kirpiklerini şaşkınlıkla kaldırarak:

— Bana neden koca herif diyorsun, amca? diye sordu.

Henüz küçük bir çocuğum, donduğum falan da yok, kartopu oynadığım için ellerim üşüdü sadece.

Babası, içi boş eşya çuvalını sırtından indirerek yanıma oturdu ve:

— Aman, dedi, bu çocukla yola çıkmak bir dert. Öldürüyor insanı. Sen geniş bir adım atarsan o hemen tırısa kalkmış at gibi gidiyor, onun bu yürüyüşüne ayak uydurmak çok güç, öyle bir an geliyor ki, bir adım atmam gereken yerde üç adım atıyorum, sanki bir atla kaplumbağa gibiyiz, birlikte doğru dürüst yürüyemiyoruz. Bir de gözünü ayırmaya gelmiyor, arkanı döndün mü, hemen çamura batıyor, ya da bir buz parçası koparıp şeker diye ağzına atıp emiyor. Yok, böyle küçük çocuklarla yola çıkmak erkek işi değil. Biraz sustu, sonra:

— Ya sen ne yapıyorsun burada, kardeş, amirini mi bekliyorsun? diye sordu.

Sürücü olduğuma inanan bu adamın düşüncesini değiştirmek beni rahatsız ettiği için:

— Beklemem gerekiyor, diye yanıtladım.
— Karşı kıyıdan mı gelecekler?
— Evet.
— Kayık hemen gelecek mi? Biliyor musun?
— İki saat sonra.
— Oldukça uzun bir zaman. Benim de acelem yok, oturup dinleniriz. Şurdan geçerken çevreye bir göz attım, seni görünce, bir sürücü arkadaş güneşleniyor,

dedim. Yanma varayım da birer sigara tüttürelim, diye düşündüm. Tek başına sigara içmek de, ölmek de hoş değil. Ama sen varlıklılar gibi paket sigara içiyorsun. Onları biraz ıslattın galiba? Eh, kardeşim, ıslanmış tütün de, çatlamış at da beş para etmez. Haydi, benim sert tütünden saralım birer tane.

Yazlık pantolonunun cebinden, dürülmüş al ipekli eski tütün kesesini çıkardı, keseyi açarken, bir köşesine işlenmiş olan şu yazıyı okudum: "Lebedyanskaya orta okulu altıncı sınıf öğrencilerinden sevgili savaşçımıza."

Uzun süre konuşmadan sert sigaralarımızı içtik. Çocukla nereye gittiğini, yolların çamurla kaplı olduğu bu mevsimde yolculuğa çıkmasının nedenlerini sormak istedim, ama o benden önce davrandı:

— Savaş boyunca hep direksiyon mu salladın?
— Hemen hemen.
— Cephede miydin?
— Evet.
— Cephede benim de anamdan emdiğim süt burnumdan geldi, kardeşim.

İri, siyah ellerini dizine koydu, sırtı kamburlaştı. Adama bir göz attım, içim burkuldu. Siz, üzerine kül serpilmiş duygusu veren, durgun, öldürücü bir acıyla dolu olduğundan bakmaya cesaret edemeyeceğiniz gözler gördünüz mü hiç? Bir rastlantı sonucu karşılaştığım adamın gözleri işte bu cinstendi.

Çitten kuru, eğri bir dal koparıp bir süre dalgın dalgın

kum üzerinde gezdirdi, birtakım karışık şekiller çizdi, sonra yeniden konuşmaya başladı.

— Bazen, gece uyku tutmadığında, boş gözlerle karanlığa bakıp düşünür insan! "Yaşam beni böyle niye yıktı? Niye bu kadar perişan etti?". Bu soruya ne karanlık yanıt verir, ne de açık, pırıl pırıl bir güneş... Yanıt beklemek de boşuna!

Aniden çocuğu anımsadı, şefkatle okşayarak:

— Haydi benim güzel oğlum, su kenarında oyna biraz, böyle nehir kenarlarında çocukların oynayacağı bir şeyler bulunur her zaman. Yalnız, sadece seyret, ayaklarını ıslatma, dedi.

Sessizce sigaralarımızı içerken her ikisini de gizlice sözdüm, sonra, şaşırarak neden böyle tuhaf tuhaf onları incelediğimi anladım.

Çocuk sade, ama güzelce giydirilmişti: Hem hafif, kullanılmış bir kürkle astarlı paltosunun hokka gibi oturmasında, hem minicik çizmelerinin, yün çorap giydiği ayaklarının ucu girebilecek şekilde hesaplı dikilmesinde, hem de ceketinin yenindeki yırtığın pek ustaca yamanmasında, her şeyde, ama her şeyde bir kadın özeni, becerikli bir anne elinin ustalığı vardı. Babasının giyinişi ise daha başkaydı: Yakası vatkalı iş ceketinin çeşitli yerlerindeki yırtıkları özen gösterilmeden ve gelişi güzel onarılmış, eski pantolonundaki küçük yama doğru dürüst dikilmemişti, dikişlerdeki seyreklik bir erkek elinin onardığı hissini veriyordu; oldukça yeni

asker potinleri giymişti, ama güve yeniği içindeki kalın yün çoraplarına kadın eli değmediği belliydi... O zaman, "Ya dul, yada geçimsiz bir karısı var" diye düşündüm.

Gözleriyle çocuğu izleyerek boğuk boğuk öksürdü ve tekrar konuşmaya başladı. Can kulağıyla dinlemeye koyuldum.

— Önceleri sade bir yaşantım vardı. Bin dokuzyüz yılında doğdum, Voronej'in yerlisiyim. Anayurt savaşında kızıl ordunun Kikvidze tümeninde savaştım. Yirmi ikide, kıtlık yılında Kuban'a gittim, orada kulaklara eşek gibi çalıştım ve açlığı yendim. Annem, babam ve kız kardeşim memlekette açlıktan öldüler. Yalnız kaldım. Akraba, arkadaş, tanıdık, bir tek kişi yoktu. Bir yıl sonra Kuban'dan döndüm, köydeki küçük evimizi satıp Voronej'e gittim. Başlangıçta marangoz artelinde çalıştım, sonra bir fabrikaya girdim ve tesviyeci oldum. Az sonra evlendim. Karım öksüzler yurdunda yetişmişti. Öksüzdü. İyi bir kıza rastlamıştım. Sessiz, neşeli, iş bilir ve akıllı. Bana fazlaydı doğrusu. Yaşamı daha çocukluğunda anladığı karakterinden belliydi. Dışardan birisi için gösterişli sayılmazdı, ama ben ona yakındım ve gözünün içine bakıyordum. Bana göre dünyada ondan daha güzel, daha hoş birisi yoktu ve olamaz da.

İşten yorgun argın dönerdim bazen, şeytan gibi çarpardım herkezi. Kaba kaba konuşurdum, tek bir yanıt bile vermezdi. Anlayışla, sessizce, nasıl sakinleştireceğini bilemeden, yetersiz kazancımızla güzelim yemeğini hazırlardı. Bu hali beni yatıştırırdı, sonra onu kucaklar ve:

— Affet, sevgili İrinkam, küstahlık ettim, fabrikada işler canımı sıktı bugün, anlıyorsun değil mi? derdim. Huzurumuz sağlanmış olurdu yine, ruhum sakinleşirdi. Çalışan insan yaşamında bu huzur ne anlama gelir, bilir misin, kardeşim? Sabahleyin fişek gibi kalkar, fabrikaya giderdim, gözümü kırpmadan çalışıp her işi beceririm! İnsanın akıllı bir karısı, hayat arkadaşı olması işte bu demektir.

Bazen aylığı alınca arkadaşlarla içtiğimiz olurdu. Eve dönerken yollarda çarpılır, ayaklarımız dolaşırdı, böyle anlarda çok da korkunç olurduk, herhalde. Değil ara sokaklar, koca caddeler insana dar ufacık gelirdi. Ben o zamanlar sağlıklı, güçlü, ele avuca sığmaz bir delikanlıydım, pek çok içebilirdim. Ama bazen de yolu bulmakta güçlük çekerdim, eve iyice yaklaştığımda emeklemeye başlar, ağır ağır yol alır, yine de tek başıma evi bulabilirdim. Böyle anlarda ne bir şey der, ne kızar, ne de herhangi bir olay çıkarırdı. Sadece alaya alırdı İrinkam, onu da sarhoş halimle incinmemem için ölçülü yapardı. Ayakkabılarımı çıkarır ve fısıldardı: "Duvar tarafına yat, Andruyuşa, uykulu uykulu düşersin belki yataktan". Bense yulaf dolu çuval gibi yatağa devrilirdim, çevremdeki herşey durmadan dönerdi. Uyku arasında yavaşça başımı okşayışını ve tatlı sözler söyleyişini işitirdim sadece... Acıyordu besbelli...

Sabahleyin, uyuşukluğumun gitmesi için işe iki saat kala uyandırırdı. Mahmurlukla hiç birşey yiyemeyeceğimi bilirdi, ama yine de, tuzlu salatalık ya da hafif bir şeyler bulur buluşturur, koca bir bardağa da votka doldururdu. "Bu sana iyi gelir, Andruyuşa, şunları ye

yeter, sevgilim", derdi. Böyle bir hareketi geri çevirmek olur mu? Votkayı içer, sadece gözlerimle, hiç bir şey söylemeden ona teşekkür eder, öper ve tatlı tatlı işe giderdim. Ama, sarhoşken beni terslese, bağırsa ya da küfretse kesinlikle ertesi gün yine içerdim. Kadının aptal olduğu bazı ailelerde böyle oluyor; böylelerini gördüm, biliyorum.

Kısa bir süre sonra çocuklarımız oldu. Önce oğlumuz, birer yıl ara ile de iki kızımız... Arkadaşlardan koptum. Bütün aylığı eve getiriyordum, düzenli ailemiz sayıca artmıştı, içkiye para harcamamak gerekiyordu. Tatil günlerinde bir bardak bira ile yetiniyordum.

Bin dokuzyüz yirmidokuz yılında arabalara ilgi duydum. Oto kursu gördüm ve kamyon sürücülüğü yapmaya başladım. Fabrikadan çıktım ve bir daha geri dönmek gelmedi içimden. Sürücülük daha hoşuma gidiyordu. Böylece, nasıl geçtiğini anlamadığım on sene geride kaldı. Bir düş gibi hızla gelip geçti. On yıl ne ki! Yaşlılara sor bakalım, yılların nasıl geçtiğini fark edebilmişler mi? Yaşamın tek bir çizgisi bile fark edilmez! Geçmiş, işte şu sis içindeki bozkır gibi uzaktır. Sabahleyin bozkırda yürüdüm, hava açıktı önceleri, ama yirmi kilometre yürüdükten sonra bozkırı öyle bir sis kapladı ki, işte, bulunduğumuz yerden yabani otlarla ormanı, sürülü toprağı ayırdedemiyorsun.

Bu on sene gece gündüz çalıştım. Güzel çalışıyordum, yaşantımız öteki insanlardan kötü değildi. Çocuklar da sevindiriyordu bizi: Üçü de "güzel" okuyordu, hatta, en büyükleri Anatoli matematiğe öyle yetenekliydi ki, şehir

gazetesinde onu övdüler. Matematik bilimine böylesine bir yeti ona nereden geldi, ben de bilmiyorum, kardeşim. Bu yeti bana sadece övünç veriyordu, onunla müthiş gururlanıyordum!

Bu on yıl içinde biraz para biriktirdik ve savaştan önce iki odalı, kilerli ve küçücük koridoru olan bir ev yaptırdık. İrina iki de keçi aldı. Daha ne istiyebilirdik yaşamdan. Çocuklarımız sütlü yiyecekler yiyorlardı, başımızı sokacağımız bir evimiz vardı, üstümüz başımız, ayaklarımızda her şeyimiz tamamdı, denebilir ki rahatımız pek iyiydi. Sadece bir beceriksizlik yapmıştım. Altıyüz metre kare olan evimizin arsası uçak fabrikasına pek yakındı. Eğer kulübemiz başka yerde olsaydı, belki de yaşamım daha değişik olurdu.

O sıralarda savaş başladı. Savaşın ikinci günü askerlik şubesinden, askere alındığımı tebliğ eden ihbarname geldi, üçüncü gün de kendimi kademede buldum. Hayattaki dört varlığım uğurladı beni, İrina, Anatoli ve kızlarımız Nastenka ve Olyuşka. Çocuklarımın hepsi yiğitçe duruyorlardı. Kızlarımın yaşlı gözleri parıldıyordu sadece. Anatoli ise soğuktan üşür gibi omuzlarını büzdü, o zamanlar artık onyedi yaşına basmıştı, ya İrinam, İrinam benim... Onyedi yıllık ortak yaşantımızda onu bu haliyle hiç görmemiştim. Bütün gece gömleğimin omuzları, göğüs yeri gözyaşlarından sırıl sıklam olmuştu, sabahı ise asla unutamam... Ona öyle acıyordum ki, istasyona geldiğimizde yüzüne bile bakamıyordum: Dudakları göz yaşlarından şişmiş, saçları baş örtüsünden taşmıştı, donuk, aptallaşmış gözleri ise aklını yitirmiş bir adamın gözlerine benzi-

yordu. Komutanlar, artık trene binmemiz gerektiğini bildirdiler, İrinka ise göğsüme yaslandı, ellerini boynumda kenetledi ve öylece, kesilmekte olan bir ağaç gibi titreyip durdu. Bir yandan çocuklar, bir yandan ben yatıştırmaya çalışıyoruz, ama her şey boşuna! Diğer kadınlar kocalarıyla, oğullarıyla konuşuyorlardı, İrinka ise bir yaprağın dalma tutunması gibi bana sokulmuş, sadece tir tir titriyordu. Bense ona: "Sakin ol, sevgili İrinkam benim! Ayrılmadan tek bir sözcük bari söyle bana", diyordum. Hem konuşuyor, hem de her sözcükten sonra hıçkırıyordu: "Hayatım benim... Andruyuşam.. dünyada... bundan sonra... seninle... hiç görüşemeyeceğiz..."

Bu sözleri duyunca acıdan yüreğim parçalandı. Bu ayrılığın benim için de kolay olmadığını anlaması gerekirdi, gözleme yemeye kaynanama gitmiyordum ya. Çılgına dönmüş gibiydim. Boynumda kenetlenmiş ellerini zorla söktüm ve omuzlarına hafifçe dokundum. Hafifçe dokunduğumu sanmıştım, meğer, deli gibi bütün gücümle itmişim ki, geriledi, arkasına doğru üç adım attı ve sonra tekrar küçük adımlarla bana doğru yürümeye başladı, ellerini uzattı, bense ona: "İnsan böyle mi vedalaşır? Bu halinle beni diri diri gömüyorsun", diye bağırdım. Sonra tekrar kucakladım onu, anladım ki kendinde değil.

Öyküsünü burada sertçe kesti, sessizlikte, su kaynamasına benzeyen, gırtlaktan gelen hırıltılı sesi işitiliyordu. Tuhaf bir heyecan beni de sardı. Yan gözle adama baktım, ama ölü gözüne benzeyen, solgun gözlerinde bir damla gözyaşı göremedim. Başını öne

eğmiş oturuyordu, sadece iri, aşağı sarkan elleri titriyordu, sakalı, kalın dudakları hep titriyordu...

— Bırak, bunları artık anımsama dostum, dedim sessizce, ama sözlerimi duymamış olacak ki, büyük bir irade gücüyle heyecanını yenerek, kısık, şaşılacak kadar değişen bir ses tonuyla, aniden:

— Ölünceye kadar, son nefesimi verene kadar, onu ittiğim için kendimi bağışlamayacağım, dedi.

Tekrar, uzun bir süre sustu. Bir sigara daha sarmaya kalktı, ama gazete kağıdı yırtıldı ve tütün dizlerine döküldü. Yine de sigarasını sarmayı başardı, istekle bir kaç nefes çekti ve öksürerek devam etti:

— Biraz geri çekildim, yüzünü avuçlarımın içine aldım, öptüm, öptüm, ama dudakları buz gibi soğuktu. Çocuklarla vedalaştım, vagona doğru koşmaya başladım ve basamağa sıçradım. Tren ağır ağır kalktı. Yaşamdaki biricik varlığım olan ailemin önünden geçiyordu vagonum. Babasız kalan yavrularım, birbirlerine sokulmuş, şaşkın şaşkın el sallıyorlardı, gülümsemek istedikleri belliydi, ama dudaklarından çıkamıyordu gülümseme. İrina ise ellerini göğsünde kenetlemişti. Kireç gibi beyaz dukaklarıyla birşeyler fısıldıyordu sanki, şiddetli rüzgâra karşı yürür gibi öne eğilmiş, gözlerini kırpmadan beni seyrediyordu... O hali hep belleğimde canlanır; göğsüne bastırdığı elleri, beyaz dudakları, iri iri açılmış yaşlı gözleri... Onun bu halini rüyamda görüyorum her zaman... Niye onu ittim? Bunu anımsadığımda kalbim kör bıçakla kesiliyormuş gibi acıyor...

Bizi Belaya Tserkov cıvarına sevk ettiler. Bana ZİS-5 kamyonu verdiler. Cepheye de onunla gittim. Ama sana savaşı anlatmayacağım, onu sen de gördün ve başlangıçta nasıl bir şey olduğunu sen de biliyorsun. Ailemden sık sık mektup alıyordum, ben de ara sıra birşeyler yazıyordum. Geri çekilmemize rağmen, zaman zaman savaştığımızı, bir süre sonra bütün gücümüzle toplanıp saldırıya geçeceğimizi ve o zaman düşmanları ezeceğimizi falan yazıyordum. İnsan daha ne yazabilir? Mide bulandırıcı bir devirdi, mektup yazmak insanın içinden gelmiyordu. Ben, dokunaklı şarkılar çalıp insanların duygularını sömürenlerden değilim ve salyası akan, her gün olup biteni karılarına, sevgililerine yazan, ağlarken akan sümüklerini mektup kağıdına bulaştıranlara katlanamam. Bir de savaşta, günün birinde öldürüleceklerini, bunun dayanılmaz, zor bir şey olduğunu yazarlar. Geride kalan kadınlarımız ve çocuklarımızın da savaşın içinde olduğunu anlamak istemediğinden salyaları akan, herkesin, kendilerine acımasını isteyen, sızlananlara elbise giymiş kancık köpek denir. Bu karakterdeki insanlara her yerde rastlanır. Kadınlarımızın ve çocuklarımızın bu ağır yük altında ezilmemeleri için onlara güç vermemiz gerekmez miydi? İşte ezilmediler, ayaktalar! Ama bu alçak, gözü yaşlı adiler acıklı mektuplar yazarak emekçi kadınlarımızı ayakları altında kütük ezer gibi eziyorlardı. Böyle acıklı bir mektuptan sonra o zavallı kadın perişan oluyor, çalışamaz hale geliyor. Hayır! Eğer sonuna kadar sabretmek, her şeye katlanmak gerekiyorsa, katlanacaksın, yoksa, erkekliğin askerliğin ne işe yarar. Ama, mayanda kancıklık varsa erkek elbisesi giyeceğine büzgülü etek giy ki cılız bacakların görünsün, sonra,

cephe gerisinde karıya benzemek için pancar tarlasında zararlı otları ayıkla, ya da inek sağ, cephe zaten pislik dolu, böyle kancığa hiç gerek yok orada.

Bir yıl savaşa sokmadılar beni... Bu süre içinde iki kere yaralandım, ama her ikisi de hafif yaralardı; birisinde hafifçe kolumdan, diğerinde bacağımdan; ilkinde uçaktan açılan ateş sonucu, ikincisinde ise parça tesirli bir top atışından. Alman askeri benim kamyonu her tarafından delik deşik etti, ama şansım varmış kurtuldum önce. İyice sıkıştırdılar sonra... Kırkiki yılının Mayıs ayında Lozovenka cıvarında dikkatsizlik sonucu tutsak düştüm: Almanlar amansız bir saldırıya geçmişlerdi, üstelik yüz yirmi iki mm. lik obüslerin bulunduğu bataryamızda cephane hemen hemen hiç kalmamıştı; Benim kamyonu ağzına kadar cephane ile doldurduk, yüklemede ben de çalıştım, öyle ki, asker gömleğim sırıl sıklam oldu. Alman'lar iyice yaklaştığından çok ivedi davranmamız gerekiyordu. Bir yanda tanklar gürüldüyor, diğer yanda tüfek ateşi sürüyordu, ortalık yanık barut kokuyordu.

Bizim oto bölük komutanı : "geçebilecek misin, Sokolov?" diye sordu. Sırasız bir soruydu. Orada, yoldaşlarımız belki de ölüyorlardı, canımızı düşünecek zaman değildi. "Ne demek", diye yanıtladım. "Geçmek zorundayım, hem de hiç vakit kaybetmeden!" "Çok iyi, çabuk ol! Bütün gücünü kullan!" dedi.

Rüzgâr gibi esiyordum. Hayatım boyunca hiç bu kadar hızlı sürmemiştim arabayı. Patates taşımadığımı, kamyonumdaki yükün dikkat gerektirdiğini biliyordum,

ama bizimkilerin çıplak elleriyle savaştıkları, bütün yolun bir baştan bir başa ateş altında olduğu bir sırada gel de dikkatli ol. Altı kilometre gittikten sonra, bataryanın bulunduğu yere gidebilmek için dar bir yoldan geçmem gerekiyordu, orada çevreme bir göz attım, bir de ne göreyim, felâket, bizim piyadeler sağa sola saçılmış, arkalarında bir biri ardından mayınlar patlıyor. "Ne yapmam gerek?" diye düşündüm. Geri mi dönmeliydim? Olanca gücümle gaza bastım! Bataryaya ulaşmama bir kilometre kadar kalmıştı, artık dar yola girmiştim, ama kardeşim, bizimkilere ulaşamadım... Uzak menzilli ağır bir top mermisi kamyonun biraz ötesine düştü, herhalde. Ne bir patlama, ne de başka bir şey duydum o anda, başımın çatlayacak gibi olduğunu anımsıyorum sadece, bu olayla ilgili başka bir şey yok belleğimde. Nasıl sağ çıktığımı ve güllenin düştüğü yerde açılan hendekten sekiz metre kadar uzaklıkta, baygın halde ne kadar kaldığımı bilmiyorum. Sonra ayıldım, ama ayağa kalkamıyordum, bir türlü. Başım zonkluyordu. Sıtmaya yakalanmış gibi tir tir titriyordum. Gözlerim kararıyor, sol omuzumdan gıcırtıya benzer sesler geliyordu. Bütün vücudum kırksekiz saat aralıksız dayak yemiş gibi ağrıyordu. Yerde uzun süre iki yanıma dönüp durdum, sonra, nasıl olduysa ayağa kalktım. Ama, nerede olduğumu, başımdan neler geçtiğini anımsayamıyordum. Belleğimi tümüyle yitirmiş gibiydim. Tekrar yatıp kalmaktan da korkuyordum. Yatıp bir daha da kalkamayarak orada ölüvermekten korkuyordum. Fırtınaya tutulmuş kavak gibi iki yana sallanıyor, ayakta zorlukla duruyordum. Kendime geldiğimde herşeyi anımsadım ve çevreye iyice bir göz attım, sanki biri kalbimi pense ile sıkıyordu: Taşıdığım

mermiler çevrede yuvarlanıyor, param parça olan kamyonum az ilerde tekerlekleri havada yatıyordu, savaş, savaş ise artık bizim tarafta sürüyordu. Bizimkiler gerilemiş miydi?

Korkumu saklamaya hiç gerek yok, o anda dizlerimin bağı çözüldü, biçilmiş gibi yere düştüm, çünkü düşman çemberine girdiğimi anlamıştım ve az sonra faşistlere tutsak düşecektim. Böyle şeyler savaşta hep olur...

Ah, kardeşim, elinde olmadan tutsak düşmenin verdiği ağırlığı anlamak zordur. O anı yaşamayan insan bunun ne demek olduğunu kolay kolay anlayamaz.

Evet, yattığım yerde tankların gürüldemelerini işitiyordum. Dört Alman tankı, yanımdan son gazla geçerek kamyona cephane yüklediğimiz tarafa yöneldi... Bunu görmek çok korkunçtu. Onları top çeker traktörler izledi, düşman sahra mutfağının geçmesinden sonra, dağınık, bir bölükten fazla olmayan piyadeleri geldi. Onlara göz ucuyla baktım ve yanağımı tekrar toprağa dayayarak gözlerimi kapadım. Onlara bakmak midemi bulandırıyor, kalbimi sıkıyordu...

Hepsinin geçip gittiğini düşünerek başımı kaldırdım, oysa, makinalı tabanca kuşanmış altı kişilik bir devriye yüz metre kadar uzakta dolaşıyordu. Benim bulunduğum tarafa yöneldiklerini gördüm. Konuşmadan yürüyorlardı. "İşte, sonum yaklaştı", diye düşündüm. Yattığım yerde ölmek istemiyordum, doğrulup oturdum, sonra da ayağa kalktım. Onlardan birisi biraz daha yaklaşarak omuzluğunu indirdi ve tabancasını çekti. Ne

tuhaf bir yapısı var şu insanoğlunun! O anda ne paniğe kapıldım, ne de her hangi bir korku duydum. Sadece silahını çeken adama bakıyor ve "şimdi kısa bir yaylım ateşi yapacak, acaba neremden vuracak? Başıma mı, yoksa göğsüme mi nişan alacak?" diye düşünüyordum. Sanki vücudumun neresine ateş edeceği çok önemliymiş gibi.

Sağlam yapılı, esmer, iplik gibi ince dudaklı, baygın bakışlı bir delikanlıydı. "Bu herif gözünü kırpmadan öldürecek beni" diye düşündüm kendi kendime. Bu düşüncemi haklı gösterircesine tabancasını kaldırdı. Hiç ses çıkarmadan doğruca gözlerinin içine bakıyordum. Ama, ondan daha yaşlı gösteren, hatta oldukça ihtiyarlamış bir Alman onbaşısı bağırarak bir şeyler söyledi ve ateş etmeye hazırlanan askeri bir kenara itip bana yaklaştı, Almanca bir şeyler mırıldanarak sağ kolumu dirseğinden büktü ve adalelerimi yokladı. Adalelerimi kontrol ettikten sonra: "Ooo!" dedi ve güneşin battığı yöndeki yolu gösterdi. Tepin bakalım işçi köpek, bizim Reich'imize karşı durursunuz bir de, demek ister gibi bir hali vardı. Kendini bizim toprakların sahibi sanıyordu köpek oğlu köpek.

Esmer olanı, sağlam görünen potinlerimi dikkatlice sözdü ve eliyle "Çıkar" diye işaret etti. Yere oturup potinlerimi çıkardım ve ona verdim. Elimden hızla çekip aldı. Yün çoraplarımı çıkarıp uzatırken, ona, oturduğum yerden yukarı doğru bakıp bir göz attım. Esmer Alman avazı çıktığı kadar bağırarak kendi dilinde küfür etti ve tekrar tabancasını çekti. Ötekiler de adeta kişniyorlardı. Daha sonra yumuşadılar ve uzaklaştılar. Sadece esmer

olan, ana yola çıkmadan, kurt gözü gibi parlayan gözleriyle, kızgın kızgın üç defa arkasına dönüp bana baktı, ama neden öyle yaptı, bilmiyorum. Sanki ayağımdan potini çıkarılıp alman ben değil de oymuş gibi.

Ne yazık ki, kardeşim, sıvışacak biryer yoktu. Yola çıktım, batıya doğru yürüdüm, tutsaktım artık. O zamanlar piyade olarak beş para etmezdim, saatte bir kilometreden fazla yürüyemiyordum. İlerlemek istiyordum, ama, yolda sarhoş gibi bir o yana, bir bu yana sallanıyordum. Biraz yol aldıktan sonra benim bulunduğum tümendeki askerlerden oluşan bir tutsak kafilesi bana yetişti. Otomatik tabancalı on kadar Alman tarafından götürülüyorlardı. Grubun en önündeki asker kafileden çıkarak yamma geldi ve hiç bir şey demeden, tabancasının kabzasıyla kafama vurdu. Eğer düşseydim yaylım ateşine tutup toprağa mıhlıyacaktı, ama bizimkiler beni düşmeden, havada yakaladılar ve çabucak ortalarına alıp yarım saat kadar koltuk altlarımdan tutarak taşıdılar. Kendime geldiğimde içlerinden biri: "Aman, sakın düşme! Bütün gücünü topla yürü, düşeni öldürüyorlar." dedi, ben de bütün gücümü toplayarak yürüdüm.

Güneş batar batmaz Almanlar muhafız sayısını arttırdılar, bir kamyonla yirmi kadar otomatik tabancalı Alman gelerek konvoya katıldı ve bizi daha hızlı yürümeye zorladılar. Ağır yaralılar bu hıza ayak uyduramıyorlardı. Alman'lar böylelerini yolda öldürüyorlardı. Aramızdan iki kişi kaçmaya kalkıştı, ama bu mehtaplı gecede, boş arazide insanın seçilebilecek kadar

aydınlandığını hesaba katmamışlardı ve şüphesiz bunları da öldürdüler. Gece yarısı olduğunda yarısı yanmış bir köye geldik. Bizi, gecelemek üzere kubbesi kırılmış bir kiliseye soktular. Taş zemin üzerinde bir parça samana bile rastlanmıyordu, üstelik üzerimizde kaput falan da yoktu, sadece asker gömleklerimiz ve pantolonlarımızlaydık, yere serecek hiç bir şeyimiz yoktu. Hatta bazılarında gömlek bile yoktu, üzerlerinde sadece Amerikan bezinden yapılma iç çamaşırları vardı. Bunların çoğunluğunu rütbeli askerler oluşturuyordu. Komutan oldukları anlaşılmasın diye gömleklerini iç etmişlerdi. Bir de rahat çalışabilmek için gömleklerini çıkarmış olan topçu erleri, o andaki giysileriyle tutsak düştüklerinden iç çamaşırlarıyla dolaşıyorlardı.

Geceleyin öyle şiddetli bir yağmur yağdı ki, hepimiz, baştan aşağı sırıl sıklam olduk. Herhalde kilisenin kubbesi ağır bir top mermisi ya da uçaktan atılan bir bombayla tahrip edilmişti, çünkü, çatısı paramparçaydı ve kilisenin mihrabında bile kuru bir yer bulmak olanaksızdı. Karanlık bir ağıldaki koyun sürüsü gibi bütün gece avare avere dolaşıp durduk. Gece yarısı biri elime dokundu ve "Sen yaralı değil miydin, yoldaş?" diye sordu. "Bunu niye soruyorsun" dedim. O ise: "Ben askeri doktorum, sana yardımım dokunabilir" dedi. Sol omuzumdan gıcırtıya benzer sesler geldiğini şiştiğini ve korkunç bir halde ağrıdığını söyleyerek acımı belirttim. Bana sertçe: "Gömleğini ve iç çamaşırını çıkart" dedi. Üzerimdeki herşeyi çıkarttım, ince parmaklarıyla omuzumu bir yoklama başladı ki, gözlerimden kıvılcımlar çıkıyor sandım. Dişlerimi gıcırdatarak "Anlaşıldı, sen doktor değil, baytarsın! Acıyan yerimi ancak senin gibi

duygusuz biri böyle ezercesine bastırır" dedim. O ise hâlâ elini omuzumda gezdiriyor ve öfkeyle: "Çeneni tut biraz, Benim işim de hep böyle gevezelerle. Dişini sık, canın yanacak" diye söyleniyordu. Bu sözleri söylerken kolumu öyle bir büktü ki, gözlerimden alevler çıkıyor sandım.

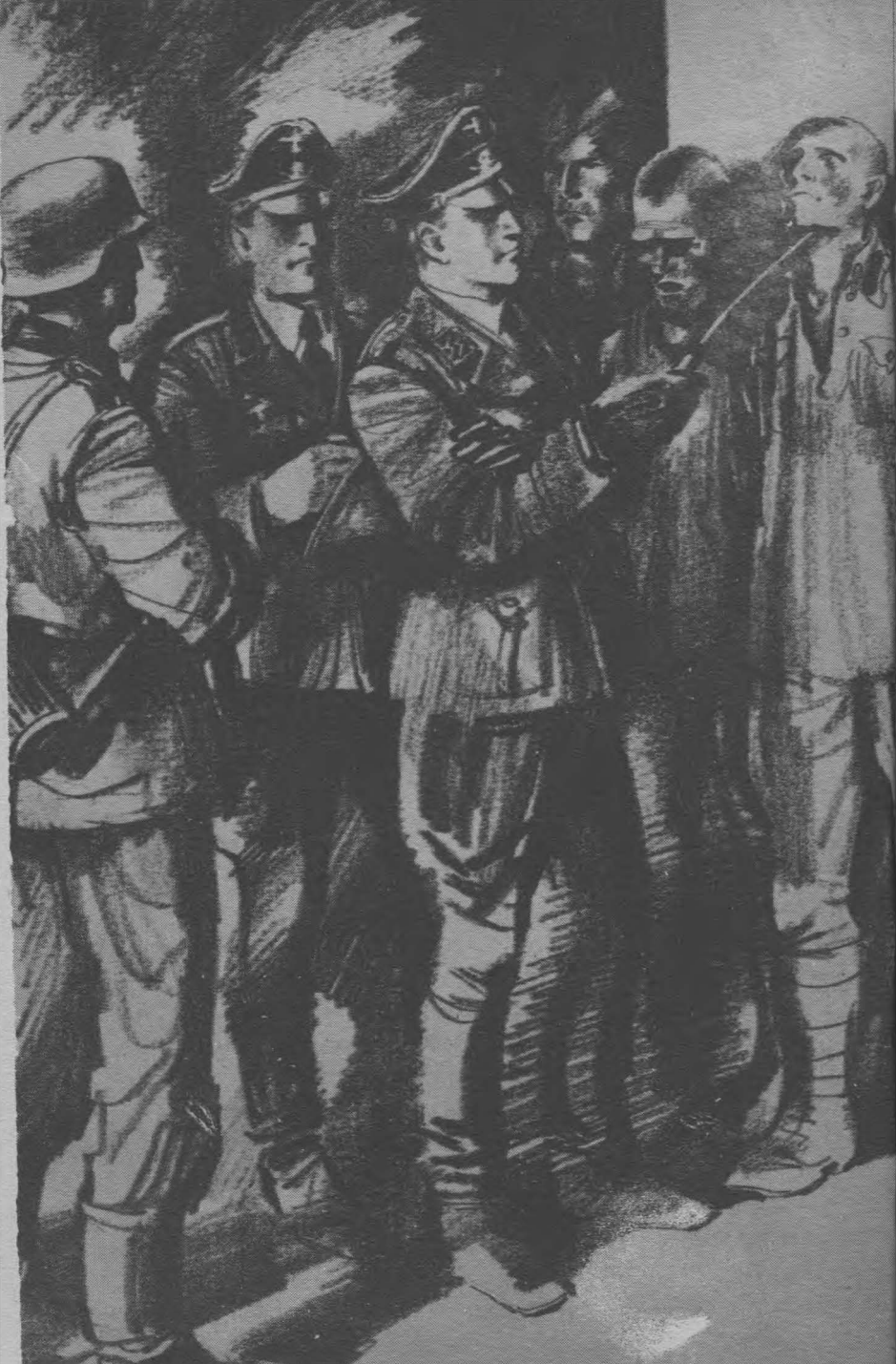
Biraz kendime geldikten sonra, "Sen kimsin, herhalde pis bir faşist. Kolum zaten paramparça, sen de sertçe çekip duruyorsun" dedim. Sessizce gülümsedi ve "Bana sağ kolunla esaslı bir yumruk atacağını sanmıştım, ama yanılmışım, sakin bir delikanlıymışsın. Koluna gelince, kırılmamış, çıkmış, işte yerine taktım," dedi. Doğrusu ağrım sancım kalmamıştı, doktora içten teşekkür ettim, o ise karanlıkta kayboldu, alçak sesle, "Yaralı var mı?" diye sorduğu işitiliyordu. Demek ki gerçek, olağanüstü bir doktormuş! Karanlık falan demeden yüce görevini yerine getiriyordu, üstelik o da tutsaktı.

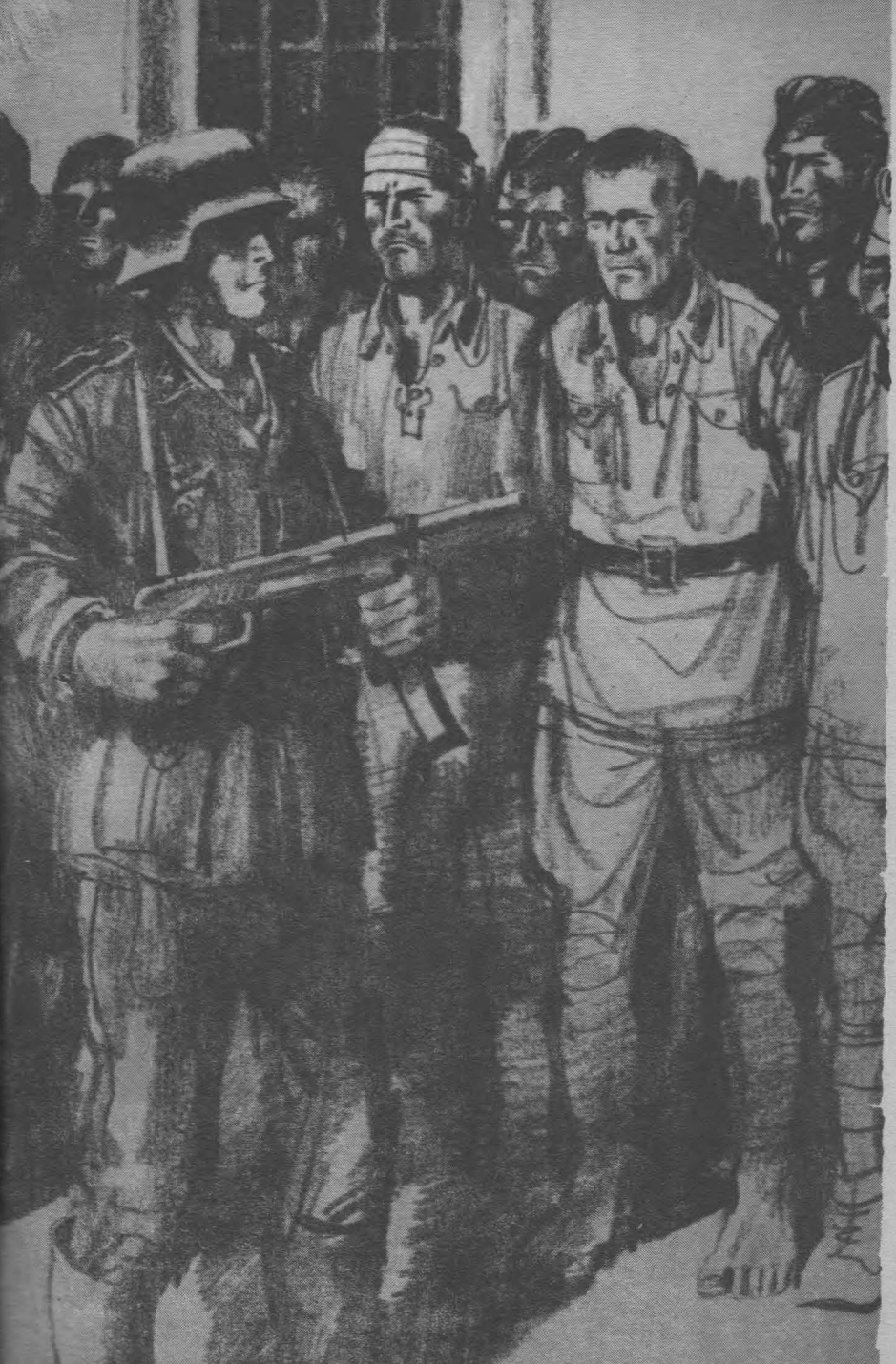
Sıkıntılı bir geceydi. Daha bizi ikişer ikişer kiliseye sokarlarken konvoyun kıdemli muhafızı ihtiyacımız geldiğinde dışarı çıkamayacağımızı bildirmişti. Aksi gibi içimizden dindar bir kişi fena halde sıkışımştı. Kendini zor tutuyordu, sonunda dayanamayıp ağlamaya başladı. "Kutsal evi kirletemem, ben inanç sahibi bir insanım, hrıstiyanım, kardeşler, şimdi ne yapayım?" diyordu. Bizim insanlarımızı, halkımızın yapısını bilirsin. Bazıları gülüyor, bazıları küfrediyor, bazıları da gülünç öğütler veriyordu. Bu sıkışan adam hepimizi neşelendirdi, ancak, bu eğlence çok kötü son buldu. Kapıya vurmaya ve dışarı çıkmasına izin vermeleri için rica etmeye

başladı. Sonunda istediğini yaptırdı: Bir faşist içeri girip kapıyı ağzına kadar açtı, uzun bir yaylım ateşi açarak dindar adamı ve onunla birlikte üç kişiyi daha orada öldürdü, ağır yaralanan bir arkadaş da sabaha karşı can verdi.

Ölüleri bir kenara yatırdık, suskun suskun oturuyor ve halimizi düşünüyorduk. Bu acı olay, daha işin başlangıcıydı herhalde... Sonra alçak sesle konuşmaya başladık. Herkes bir birine "Nerelisin? Memleketin neresi?"diye fısıltıyla soruyor, nasıl tutsak düştüğünü falan anlatıyordu. Takım ya da bölük arkadaşını kaybeden yoldaşlar, birbirlerini bulmak için karanlıkta yavaşça sesleniyorlardı. Hemen yanımda sessizce konuşan arkadaşlara kulak misafiri oldum. Birisi: "Eğer yarın tekrar yola çıkmadan önce bizi sıraya dizip komiserlerin, komünistlerin ve yahudilerin ortaya çıkmasını söylerlerse takım komutanı olduğunu hiç saklama, ortaya çık! Kim olduğunu saklayarak bir yere varamazsın. Gömleğini çıkarttın diye senin takım komutanı olduğunu anlamayacaklarını mı sanıyorsun? Yutmazlar! Senin yerine takım komutanlığını üstlenmeye ise hiç niyetim yok. Seni herkesten önce ben ele vereceğim! Komünist olduğunu kesinlikte biliyorum, benim de partiye girmem için az mı propaganda yaptın, şimdi bütün bunları açıklamanın sırası geldi." dedi. Bunları söyleyen, sol tarafımda, bana en yakın oturan kişiydi, karşısındaki yanıtlamaya başladı, sesinden genç birisi olduğu anlaşılıyordu: "İyi bir insan olmadığından hep şüphelenmiştim, Krijnev. Özellikle, okuma yazma bilmediğini ileri sürerek partiye girmeyi reddettiğinde. Ama bir hain olacağını hiç düşünmemiştim. Yedi yıllık

okulu bitirmemişmiydin?" dedi. Öteki, takım komutanını tembel tembel "Evet, bitirdim, bundan ne çıkar?" diye yanıtladı. Uzun süre sustular, sonra takım komutanının "Beni ele verme, Krijnev yoldaş"diyen sesi duyuldu. Diğeri sessizce güldü, "Yoldaşların cephenin öte tarafında kaldı, ben senin yoldaşın falan değilim, boşuna konuşma, kesinlikle kararımı verdim, insan önce kendi canını düşünür" dedi.

Sustular, adamın alçaklığı bende bir üşüme yarattı. "Hayır, böyle alçak bir herifin komutanını gammazlamasına izin veremem, sen bu kiliseden benimle çıkamazsın, bir alçağa yaraşır şekilde ayaklarından çekerek çıkaracaklar seni" diye düşündüm. Hava yavaş yavaş aydınlanıyordu.Yanımdaki ellerini başının altına koymuş, sırtüstü yatıyordu, sevimsiz bir suratı vardı, onun yanında ise üzerinde sadece iç çamaşırı olan gencecik bir delikanlı ellerini dizine koymuş oturuyordu, öyle zayıftı ki küçük ve kalkık burnu bile sararmıştı. "Eh delikanlı şu öküzle başedemez, onun işini bitirmek bana düşüyor", diye düşündüm.

Delikanlının eline dokunup "Sen takım komutanı mısın?" diye fısıltıyla sordum. Hiç bir yanıt vermeden, başını evet anlamında salladı. Yatmakta olan adamı göstererek sordum: "Seni ele vermek mi istiyor" Yine başıyla "Evet" dedi. "Tepinmemesi için ayaklarını tut, haydi, başlayalım!" dedim. Adamın üzerine atılıp parmaklarımı boğazında kenetledim. Gık bile diyemedi. Bir süre üzerine oturup bekledim, sonra kalktım. Hainin işi bitmiş, dili dışarı çıkmıştı.

Bu olay bende tiksinti yarattı, öyle ki, bir insanı değil de pis bir solucanı ezmişim gibi ellerimi yıkamak için müthiş bir istek duydum... Ömrümde ilk kez bir insan öldürmüştüm, üstelik bizden biriydi bu... Aslında bizden denir mi böylelerine? O bir yabancıdan daha kötüydü, haindi. Adamın üzerinden kalkınca takım komutanına: "Buradan uzaklaşalım yoldaş, kilise çok büyük" dedim.

Krijnev'in dediği gibi, sabahleyin bizi kilisenin yanında sıraya dizdiler, muhafızlar etrafımızı çevirdikten sonra üç SS subayı şüpheli gördüklerini ayırmaya başladı. Komünistlerin, komutanların ve komiserlerin kimler olduğunu sordular, ancak, kimse yanıt vermedi. Oysa komünistlerin sayısı yarıya yakındı, aramızda subaylarla komiserler de vardı ve onları ele verecek tek bir alçak bile çıkmadı. İki yüzden fazla tutsak arasmdan sadece dört kişi ayırdılar. Bunlardan biri Yahudi, üçü ise Rus erleriydi. Üç Rus'un acı sonlarmın nedeni esmer ve kıvırcık saçlı olmalarıydı. İçimizden birine yaklaşıp soruyorlardı: "Yahudi misin? " Herkes Rus olduğunu söylüyordu, ama Almanlar kimseye inanmak istemiyorlardı. "Çık sıradan" diyordu biri. Ayırma işinin hepsi buydu.

Bu zavallıları kurşuna dizdikten sonra bizi de yola sürdüler. Birlikte haini boğduğumuz takım komutanı, Poznan'a kadar yanımda yürüdü ve bütün gün hep elimi sıktı. Poznan' da şimdi sana anlatacağım nedenden dolayı ayrıldık.

Şunu bilmelisin ki kardeşim, bizimkilere katılmak için, tutsaklığımın daha ilk gününde kaçmayı düşün-

düm. Bunu başarmalıydım mutlaka. Bizi toplama kampına tıktıkları Poznan'a kadar kaçmaya elverişli bir ortam bulamamıştım. Kampta bir fırsat yakaladım. O sıralarda dizanteriye yakalanarak ölen pek çok savaş tutsağı kardeşimize mezar kazmak için, mayıs sonunda, bizi kampın yanındaki küçük ormana gönderdiler. Bir yandan killi toprağı kazıyor, bir yandan da çevreyi kolluyordum, bir ara, muhafızlardan ikisinin bir şeyler tıkındığını, diğerinin de hayallere dalarak uyuduğunu fark ettim. Küreği bir kenara bırakıp, usulca çalıların arasına dalarak güneşin doğduğu yöne doğru koştum.

Büyük bir olasılıkla, muhafızlar kaçtığımı hemen anlayamadılar. O zayıf halimle bütün gücümü toplayıp yirmidört saatte hemen hemen kırk kilometrelik yolu nasıl oldu da katettim, ben de anlayamadım. Ama, hayallerim boşa çıktı. Kaçtığımın dördüncü günü, kahrolası toplama kampından oldukça uzaklaştığım sırada yakalandım. Peşime saldıkları koku alan polis köpekleri beni biçilmemiş yulaf tarlasının içinde buldular.

Sabaha karşı, görüleceğimden korktuğum için yulaf tarlasının içinde yürümek istemiyordum, oysa ormana varabilmem için aşmak zorunda olduğum yol üç kilometreden az değildi, ben de yulaf başaklarının dibine uzandım. Taneleri avcumun içinde ezip ağzıma attım, birazını da yedeğimde bulunsun diye cebime dolduruyordum ki, tam bu sırada köpek havlamaları ve motorsiklet sesleri işittim... Köpek sesleri çok yakındı artık. Kalbim duracak gibi atıyordu. Yüzü koyun yattım ve köpekler ısırmasın diye ellerimle yüzümü kapadım. Ama koşarak gelen köpekler bir dakikaya kalmadan üstümü başımı

parçaladılar. Anadan doğma kalıverdim bir anda. Yulaf tarlasında istedikleri gibi sürüklüyorlardı, sonunda bir erkek köpek ön ayaklarını göğsüme koyarak gırtlağıma saldırdı, ama ısıracak zaman bulamadı.

O sırada iki motosikletle Almanlar geldi. Önce kendileri dövdü, sonra köpekleri saldılar üzerime, etimin parça parça koparıldığını görüyordum. Çırıl çıplak, kan içinde kampa götürdüler. Kaçma cezası olarak bir ay hücrede kaldım, ama yine de yaşıyordum... Hayattaydım!...

Bunları anımsamak bile zor geliyor kardeşim, ama tutsaklık yaşamında olup bitenleri anlatmak daha da zor. Almanya'da, katlanmak zorunda olduğum insanlık dışı işkenceleri, kampta işkencede öldürülen dostları, yoldaşları anımsadıkça yüreğim göğüs kafesinden çıkıp boğazıma tıkılıyor ve nefes almakta güçlük çekiyorum.

İki yıllık tutsaklığım sırasında yapmadıklarını bırakmadılar! Bu süre içinde Almanya'nın yarısını dolaştım; Saksonya'da bir silikat fabrikasında çalıştım, Ruhr bölgesindeki kömür ocaklarından kömür çıkarma işinde çalıştım, hele Bavyera'daki kazı işlerinde çalışmaktan kamburum çıktı. Türin'de de bulundum, Alman topraklarında gezmediğim yer kalmadı ki... Oralarda, kardeşim, doğa yerine göre değişiyordu, ama kurşuna dizmeler ve dövmeler hep aynıydı. Kahrolası yılanlar, parazitler öyle dövüyorlardı ki, bizim memlekette hayvanlara bile böyle eziyet edildiğini görmedim. Bazen yumruklarıyla dövüyorlar, bazen ayaklarının altına alıp eziyorlar, bazen de lastik coplarla ya da ellerine geçen her türlü demirle vuruyorlardı, bunların

yanında tüfek dipçikleriyle ve çeşitli sopalarla yediğimiz dayaklar hiç kalır.

Bizi Rus olduğumuz için, hâlâ yaşamakta direndiğimiz için, o alçaklara çalıştığımız için dövüyorlardı. Bir de, istedikleri gözlerle bakmadığımız, istedikleri gibi yürümediğimiz ve dönüşlerimizi istedikleri gibi yapmadığımız için dövüyorlardı. Dayak yiye yiye ölmemiz için, akan kanımız içinde boğularak can vermemiz için sorgusuz sualsiz dövüyorlardı. Cesetlerimizi yakmaları için Almanya'daki fırınlar yetmezdi, herhalde. Karavana hiç değişmiyordu; yarısı tahta talaşından yapılma yüzelli gram ekmek, tarla şalgamından yapılma bir yemek. Bazen yanında kaynar su. Sana bir şey daha söyleyeyim, kararını kendin ver; savaştan önce seksenaltı kilo idim, sonbaharda tartıldığımda ise elli kilo ya var, ya yoktum. Bir deri bir kemik kalmıştım, kuvvetten öyle düşmüştüm ki, yürüyecek halim kalmamıştı. Üstelik çalışmam gerekiyordu, hem de ne çalışma! O çalışmaya at bile dayanamaz, çatlardı.

Eylül başında, bizi,yüzkırkiki Sovyet savaş tutsağını, Kustrin yakınlarındaki kamptan, Drezden yakınlarındaki B- 14 kampına sevk ettiler. O zamanlar, bu kampta, bizden yaklaşık iki bin tutsak bulunuyordu. Hepimiz de taş ocağında çalışıyorduk, ellerimizle toprağı oyuyor, kazıyor, Alman kayalarını parçalıyorduk. Bir kişinin günde dört metreküp taş kırması zorunlu kılınmıştı, kıramayanın işi bitikti. İşte bu uygulamanın sonu; iki ay sonra, yüzkırkiki kişinin bulunduğu bizim grupta elliyedi kişi kaldı. Bu ne demektir kardeşim? Yiğitlik mi? Cesetleri gömmeye yetişemiyorduk, bir de kampta,

Alman'ların artık Stalingard'ı aldıkları ve ereklerinin Sibirya'ya kadar ulaşmak olduğu söylentisi çıkmıştı. Acı, acı üstüne geliyordu, üstelik öyle eziyorlardı ki, başımızı yerden kaldıramıyorduk, hatta, bizi bir an önce içine alması için Alman toprağına yalvarıyorduk. Kampın muhafızları ise hergün içiyorlar, şarkılar söylüyorlar, sevinçlerinden çılgına dönüyorlardı.

Bir gün, akşam olunca işten barakalarımıza döndük. Bütün gün yağmur yağmış, yırtık pırtık elbiselerimiz sırıl sıklam olmuştu. Soğuk rüzgar içimize işlemiş, it gibi üşümüştük, dişlerimiz birbirine çarpıyordu. Ne kurulanabileceğimiz ne de ısınabileceğimiz bir yer vardı, üstelik açlık da, ölmekten beter ediyordu insanı. Akşamları karavana da çıkmıyordu.

Üzerimdeki ıslak pılı pırtıyı çıkarıp ranzaya astım ve; "Onlar kendileri için dört metreküplük taş kırma işinin tamamını bitirmemizi istiyorlar, oysa ölülerimizin her birini birer metreküplük mezarlara tıkıyorlar", dedim. Dedim ama, içimizde bir alçak çıktı ve bu acı sözlerimi kamp komutanına yetiştirdi.

Onların Lagerführer dedikleri kamp komutanı, Müller adında bir Alman'dı. Kısa boylu, tıknaz, soluk sarı saçlı, beyaz tenli bir adamdı. Saçları, kaşları, kirpikleri hep beyazdı, hatta patlak gözleri bile beyaza kaçıyordu. Senin benim gibi Rusça konuşuyordu, hem de öteden beri Volga'nın yerlisiymiş gibi "O" harfini üzerine basa basa söylüyordu. Rusça küfür etmede korkunç ustaydı. Kahrolası herif bunları nerede öğrenmişti, acaba? Bizi blokların önünde sıraya dizerdi, - barakalara blok

diyorlardı- bir dizi SS subayından oluşan sürünün önünde sağ elini tokat atmaya hazır bir şekilde havaya kaldırarak yürürdü. Tokat attığında eli incinmesin diye içi kurşun kaplı deri eldiven giyerdi. Hem yürür, hem de her iki kişiden birinin burnuna öyle vururdu ki, hemen kan fışkırırdı. Yaptığı işe de "Gribe karşı gerekli bir önlem" derdi. Bu hergün yinelenen bir olaydı. Kampta dört blok bulunuyordu. "Gribe karşı gerekli önlem" ini her gün bir bloğa uygulardı, örneğin, bugün birinci bloğa uygularsa, yarın ikinci bloğa, daha sonraki günlerde de üçüncü ve dördüncü bloklara. Görevini saniye şaşmadan yerine getirirdi alçak herif, tatil günleri bile çalışırdı.

Sadece bir şeyi anlayamıyordu aptal herif: İşine başlamadan önce, isteğini arttırmak için on dakika kadar küfür ederdi önümüzde. Fakat boşuna küfrediyordu, çünkü biz bundan hoşlanıyorduk; Ne de olsa kendi küfürlerimizdi, yurdumuzdan esen bir rüzgar gibi geliyordu bize... Onun bu sözlerinden hoşlandığımızı bilse, Rusça küfretmeyi kesip kendi dilinde devam ederdi. Moskova'lı bir dostum korkunç öfkelenerek "Bu herif küfrettiğinde gözlerimi kapatıp Moskova'da, Zatsep'te bira içtiğimi düşlüyorum, canım öyle bira istiyor ki, başım dönüyor" derdi.

Ölülerimizi birer metreküplük mezarlara tıkıyorlar dediğimin ertesi günü, işte bu komutan beni yanına çağırttı. Akşam olunca yanında iki muhafızla birlikte barakaya bir tercüman geldi. "Andrey Sokolov kimdir?" diye sordu. "Benim", diye seslendim. "Lagerführer seni istiyor, bizimle gel, haydi!" dedi. Neden çağırdığı açıktı. İşimi bitirecekti. Yoldaşlarla vedalaştım, ölüme gittiği

mi hepsi de biliyordu, derin bir nefes çektim ve yürüdüm. Kamp avlusunda yürürken yıldızlara bir göz atıp onlarla da vedalaştım, kendi kendime; " 331 kamp numaralı Andrey Sokolov, işte acıların sona erdi" dedim. İrinka'ya ve çocuklarıma acıyordum, sonra bu acıma dindi ve yaşama elveda demenin benim için yine de güç bir şey olduğunu son dakikamda düşmanlar görmesin diye bir askere yaraşır şekilde tabancanın namlusuna korkusuzca bakabilmek için kendimi topladım.

Komutan odasının pencerelerinde, bizim memleketin güzel klüplerinde olduğu gibi tertemiz çiçekler vardı. Kamp amirliğinde görevli kim varsa masadaydı. Beş kişi oturmuş, fıçı gibi şnaps içiyorlar, yağlı domuz eti yiyorlardı. Masalarında koca bir şişe şnaps, ekmek domuz eti, kokulu elma, açılmış bir sürü konserve kutusu vardı. Bütün bu sahneye ve tıkınmalarına bir an göz attım ve -inanmazsın - midem öyle bir bulandı ki, az kalsın kusacaktım. Oysa kurt gibi açtım ve besleyici yiyecekler girmiyordu kursağıma, önümdeki masa da öyle nefis yiyeceklerle doluydu ki... Mide bulantısını zor yendim ve büyük bir güç harcayarak gözlerimi masadan ayırdım.

Hemen önümde oturan Müller yarı sarhoştu, tabancasını bir elinden öteki eline atarak onunla oynuyor, yılan gibi, gözlerini kırpmadan bana bakıyordu. Ellerimi havaya kaldırmış bir halde, yırtık ökçelerimi birbirine vurdum ve yüksek sesle tekmil verdim; "Savaş tutsağı Andrey Sokolov. Beni emretmişsiniz, geldim, Herr Kommandant!". O ise bana; "Söyle

bakalım Rus İvan, dört metreküp taş kırma işi çok mu?" diye sordu. "Evet, Herr Kommandant, çok" dedim. "Peki, ya bir metreküplük mezar sana yeter mi?" "Evet, Herr Kommandant, yeter de artar bile."

Ayağa kalkarak; "Bu sözlerinle şerefli bir ölümü hakkettin, sana kurşunu ben sıkacağım. Burası uygun değil, avluya çıkalım, ölümün orada olacak", dedi. "Nasıl emrederseniz", diye yanıtladım. Ayakta dikiliyor ve düşünüyordu, sonra tabancasını masaya fırlattı ve bir bardağı ağzına kadar şnapsla doldurdu, eline bir parça ekmek, bir parça da domuz eti alarak, domuz etini ekmeğin üstüne koydu, sonra da bütün bunları bana vererek; "Ölmeden önce iç, Rus İvan, Alman Ordularının utkusu için", dedi.

Kadehi ve ekmeği daha önce elinden almıştım, ama bu sözleri duyar duymaz içimi kor gibi bir şey yaktı! Kendi kendime; "Bir Rus askeri olarak Alman Ordularının şerefine içmek mi? Sen halt etmişsin Herr Kommandant. Votkanı al da başına çal!" diye düşündüm.

Kadehi ve ekmeği masaya bırakırken: "İkramınız için teşekkür ederim, ama ben içki kullanmam", dedim. Gülümseyerek "Bizim utkumuza içmek istemiyor musun? Öyleyse ölümünü kutlamak için iç" dedi. Artık kaybedecek bir şeyim kalmamıştı. "Ölümüme ve işkenceden kurtulduğuma içiyorum", dedim. Sözlerimi bitirir bitirmez bardağı aldım ve iki yudumda mideme indirdim, mezeye elimi bile sürmeden, dudaklarımı avcumla nazikçe kuruladıktan sonra "İkramınıza

teşekkür ederim. Hazırım, Herr Kommandant, gidelim ve işimi bitirin", dedim.

Kımıldamadan, dikkatle baktı ve "Haydi ölmeden önce bir şeyler ye", dedi. "İlk kadehten sonra meze almam", diye yanıtladım. İkinci kadehi doldurup uzattı. Onu da içtim ve mezeye yine el sürmedim, yürekli davranıyordum. "Yaşama veda etmek için avluya çıkmadan önce biraz kafayı bulayım", diye düşünüyordum. Kamp komutanı beyaz kaşlarını iyice kaldırıp; "Niye bir şey yemiyorsun, Rus İvan? Çekinme!" dedi. "Affedersiniz, Herr Kommandant, ikinci kadehten sonra da meze almamaya alışmışım" diye yanıtımı verdim. Yanaklarını şişerek oflayıp pufladı, sesli sesli güldü. Hem gülüyor, hem de Almanca bir şeyler söylüyordu hızlı hızlı. Sözlerimi arkadaşlarına çeviriyordu besbelli. Ötekiler de gülmeye başladılar, sandalyelerini çekerek sevimsiz suratlarını bana yönelttiler, ama artık bakışlarında bir değişiklik, yumuşama seziyordum.

Kamp komutam kadehimi üçüncü kez doldurdu, elleri gülmekten titriyordu. Bu defa ağır ağır içtim, ekmekten küçük bir parça ısırıp kalanını masaya koydum. Kahrolası heriflere, açlıktan ölmeme karşın sadakalarının boğazımdan geçmediğini, Rus onur ve gururu taşıdığımı, bütün çabalarına karşın hayvan gibi yiyeceklere saldırmadığımı göstermek istiyordum.

Bundan sonra kamp komutanı ciddi bir hal aldı, göğsündeki iki demir haçı düzeltti, silahını eline almadan masanın arkasına doğru yürüdü ve "İşte, Sokolov, sen gerçek bir Rus askerisin. Cesur bir insansın. Ben de bir

askerim ve değerli düşmanlara saygı duyarım. Seni öldürmeyeceğim. Artık, bugün, bizim cesur ordumuz Volga'ya yaklaştı ve Stalingrad'ı tamamen aldı. Bu, bizim için büyük bir sevinçtir. İşte bu nedenden dolayı bir büyüklük örneği vererek canını bağışlıyorum. Bloğuna geri dön, cesur davranışının ödülü olarak şunu da al", dedi, sözlerini bitirir bitirmez masadan bir bütün ekmekle bir parça domuz eti alarak bana verdi.

Ekmeği bütün gücümle göğsüme bastırdım, sol elime de domuz etini aldım, yaşama bu ansızın geri dönüş beni öyle şaşırtmıştı ki, teşekkür bile etmeden soldan geriye dönerek kapıya yöneldim, bu arada "Şimdi kürek kemiğimin ortasına ateş edecek ve bu yiyecekleri arkadaşlara ulaştıramayacağım" diye düşünüyordum. Hayır, ateş etmedi. Ölüm bir kez daha yanımdan geçmiş, sadece soğuk terler döktürmüştü.

Komutan odasından dimdik çıkmıştım, ama dışarıda sersemledim. Barakaya sallana sallana girdim ve kendimden geçerek beton zemin üzerine yığıldım. Arkadaşlar daha gün ağarmadan uyandırdılar. "Anlat", diyorlardı. Komutan odasında olup biteni anımsayarak anlattım. Ranza arkadaşım sesi titreyerek; "Yiyeceği nasıl bölüştüreceğiz?" diye sordu. "Herkese eşit olarak", diye yanıtladım. Havanın aydınlanmasını bekledik. Ekmeği ve domuz etini içimizi karartacak kadar ince dilimlere ayırdık. Her birimize kibrit kutusu kadar küçük bir dilim ekmek düşüyordu, kırıntılar son tanesine kadar toplanıyordu, domuz etine gelince; herkese koklayacak kadar bir pay düştüğünü anlarsın elbette. Ama, yine de yiyeceği pay etme işi kimsenin kalbi

kırılmadan sona erdi.

Bir süre sonra en güçlülerimizden üçyüz kişi seçerek bataklıkları kurutmaya gönderdiler, oradan da Ruhr bölgesindeki maden ocaklarına. Kırkdört yılına kadar orada kaldım. O sıralarda artık bizimkiler Almanya'nın işini görmeye başlamışlardı ve faşistler tutsaklarla uğraşmayı kesmişlerdi. Bir gün gündüz ekibinin tümünü sıraya dizdiler, kampa yeni gelen kıdemli bir teğmen Almanca bir şeyler söyledi, tercümanı da sözlerini bize aktardı: "Askerlik görevini sürücü olarak yapanlar, ya da savaştan önce sürücü olarak çalışanlar birer adım ileri çıksın". Yedi kişi öne çıktık. Bize kullanılmış birer tulum verdiler ve muhafızlarla birlikte Potsdam kentine gönderdiler. Kente varınca dağıtım yaparak herbirimizi ayrı ayrı yerlere yolladılar. Beni Todt'da çalışmakla görevlendirdiler, burada yol ve savunma tesisi yapmakta olan bir Alman atelyesi bulunuyordu.

Bir Alman istihkam binbaşısının emrinde "Opel - Admiral" marka arabayı sürmekle görevliydim. Ne de şişko bir faşistti! Kısa boylu, enini boyundan ayırt edemeyeceğin kadar göbekli ve köylü karıları gibi geniş omuzluydu. Tam karşısından baktığında, gerdanı, resmi ceketinin yakasına asılı üç çene görünümünü veriyordu, ensesinde ise iri iri üç ayrı kıvrım bulunuyordu. Bu herifteki yağ üç puddan* az değil, diye karar verdim kendi kendime. Yürürken lokomotif gibi sık sık solurdu, tıkınmasını ise hiç sorma. Bütün gün bir yandan geviş getirir gibi bir şeyler çiğner, bir yandan da matarasmdan konyak yudumlardı. Ara sıra bana da bir pay verdiği olurdu. Yolda durur, sucuğunu, peynirini keserek hafif

* *Pud :* Eskiden Rus'larda 16,3 kg'lık bir birim. (Ç.n.)

tertip atıştırır ve içerdi, neşesi yerinde olduğu zaman köpeğe kemik verir gibi bana da birparça fırlatıp atardı. Yemeği elime verirse küçük düşeceğini sanır, bunu asla yapmazdı. Ama bu, ne de olsa kamp yaşamı ile kıyaslanamazdı, insana benzemeye başlamıştım, daha iyi yaşıyordum.

İki hafta benim binbaşıyı Postdam'dan Berlin'e götürüp getirdim, daha sonra binbaşıyı, bizimkilere karşı savunma hattı yapımı için, savaş alanına gönderdiler. Bunu duyunca, kesinlikle gözüme uyku girmedi. Bütün gece bizimkilere, yurduma nasıl kaçabileceğimi düşündüm.

Polotsk kentine geldik. Sabaha karşı, iki yıldan beri ilk kez bizim topların gürlemelerini işittim, o anda kalbimin nasıl çarptığını herhalde anlarsın, kardeşim. Evlenmeden önce İrina'ya kur yaparken bile öyle çarpmamıştı! Çarpışmalar Polotsk kentinin doğusunda, onsekiz kilometre kadar uzaklıkta sürüyordu. Kentteki Alman'lar öfkeli, sinirli davranıyorlardı, benim şişko ise daha sık içer olmuştu. Gündüzleri binbaşıyla kent dışına çıkıyorduk, yapıların dayanıklı olması için emirler veriyor, geceleri ise tek başına içiyordu. Bütün vücudu şiş şiş olmuştu, öyle ki, göz altlarında çuval asılı gibiydi...

"Eh, daha fazla beklememek gerek, kaçma zamanı geldi! Üstelik tek başıma kaçmak işime yaramaz, yanıma şişko binbaşıyı da almalıyım, bizimkilerin işine yarar" diye düşünüyordum.

Enkaz arasında iki kilogram ağırlığında bir demir buldum, sonra, kafasma vurmak gerekirse kan çıkarmasın diye, demiri, kurulama bezi olarak kullandığım pılı pırtıya sardım, yoldaki kopuk telefon tellerini de aldım, bu iş için gerekecek ne varsa gayretle hazırlayıp oturduğum yerin altına yerleştirdim. Alman'lara veda etmeden iki gün önce, akşamleyin, ikmalden dönerken bir Alman onbaşının fitil gibi sarhoş halde, elleriyle duvara tutunarak yürüdüğünü gördüm. Arabamı durdurup onbaşıyı enkazın olduğu yere götürdüm, sonra da resmi elbiselerini ve başındaki şapkasını çıkarıp aldım. Bu eşyaları da oturduğum yerin altına sokuşturup oradan hemen sıvıştım.

Yirmi dokuz Haziran sabahı binbaşı kendisini şehir dışına, Trasnitsa yönüne götürmemi emretti. Orada yapım işlerini yönetiyordu. Yola çıktık. Binbaşı arkada oturmuş, sakin sakin uyukluyordu, oysa benim kalbim neredeyse duracaktı. Arabayı hızla sürüyorum, ama şehir dışında gazı kestim, sonra durdurup aşağı indim ve çevreye bir göz attım. Arkamızda, uzaklarda iki kamyon uzaklaşıyordu. Demiri alıp kapıyı ardına kadar açtım. Şişko herif sırtını arkasına dayamış, sanki karısının omuzunda uyuyormuş gibi ara sıra horluyordu. Sol şakağına demirle kuvvetlice vurdum. Başı düştü. Emin olmak için demiri birkez daha indirdim, ama ölünceye kadar vurmak da istemiyordum. Onu canlı olarak teslim etmeliydim bizimkilere, anlatacağı pek çok şey olmalıydı. Binbaşının "Parabellum" marka tabancasını kılıfından çıkarıp kendi cebime koydum, arka koltuğun yaslanacak yerine bir çivi çaktım, telefon telini binbaşının boynuna doladıktan sonra teli çiviye bir

kördüğümle bağladım. Arabayı hızla sürünce sağa sola devrilmesini ve yere düşmesini istemediğim için bu önlemi aldım. Hemen sonra Alman üniformasını ve şapkasını giydim ve arabayı doğruca, toprağın uğuldadığı, savaşın devam ettiği yöne doğru sürdüm.

Alman'ların savaş alanındaki en uç noktalarını hızla geçerken her iki tarafımda da destekli Alman ateşi sürüyordu. Siperden otomatik silahlı Alman'larm fırladığını görünce, binbaşının arabada olduğunu anlasınlar diye kasıtlı olarak gazı kestim. Ama Alman askerleri çığlıklar atıyorlar, ellerini sallayarak arabayı sürdüğüm yöne gitmemem gerektiğini anlatmaya çalışıyorlardı, bense onları anlamazlığa gelerek gazı arttırdım ve seksen kilometre hıza ulaştım. Ereğimi çakıp makinalı tüfeklerle arabaya ateş etmeye başladıklarında, arabam artık ateş hattının gerisinde bombaların ve tüfek mermilerinin açtığı oyuklarda tavşan gibi sendeleye sendeleye ilerliyordu. Arkadan Alman'larm, önde ise bizimkilerin ateşi altındaydım, namlulardan çıkan kurşunlar arabayı kalbura çeviriyorlardı. Arabanın camını dört yerinden deldiler, radyatör ise mermilerle delik deşik oldu... Ama, artık, oralardaki bir gölün yanıbaşındaki koruluğa iyice yaklaşmıştım, bizimkiler arabaya doğru koşuyorlardı, bense bu koruluğa dalıp kapıyı açtım, yere kapanarak toprağı öpmeye başladım, sesim soluğum kesilmişti adeta...

Bana doğru ilk koşan, üniformasının omuzlarında, o ana kadar hiç görmediğim, haki renkli apoletler taşıyan genç bir delikanlı dişlerini göstere göstere "Aha, şeytan frits, yolunu şaşırdın, değil mi?" dedi. Alman ünifor-

masını sırtımdan çıkardım, şapkayı yere fırlatıp attım ve "Mızmızlanıp durma sevgili oğlum! Ben Voronej'li olduğuma göre, sen hangi fritsden söz ediyorsun? Bu güne kadar tutsaktım, anladın mı? Şimdi ise, arabada oturan şu ayı herifin bağlarını çöz, çantasını al ve beni komutanına götür!" dedim. Tabancayı teslim ettim ve ast makamdan üst makama çıka çıka sonunda akşama doğru tümen komutanlığı yapan albaym yanına vardım. Bu süre içinde beni doyurdular, yıkanmamı sağladılar ve sorguya çektikten sonra askeri üniforma verdiler, bütün bunları, tümen karargahına, albaym karşısına, gereken ruh ve beden temizliği içinde, düzgün bir kıyafetle çıkabilmem için yapıyorlardı. Albay masasımdan kalkarak yanıma geldi. Bütün subayların yanında beni kucakladı ve "Asker", dedi, "Almanlardan getirdiğin sevgili konuğumuz için sana teşekkür ederim. Senin binbaşıyla çantasındaki evraklar, bizim için, yirmi "tutsaktan" daha değerli. Sana devlet ödülü verilmesi için komutanlara yazı yazacağım." Albaym bu sözleri ve güleryüzlü davranışları, bende büyük bir coşku yarattı, dudaklarım titriyordu, yerimde duramıyordum, güçlükle; "Yoldaş albay, beni savaş alanına göndermenizi rica ediyorum." diyebildim.

Albay gülümsedi, omzuma dokunarak "Ayakta güçlükle duran bir insan nasıl savaşabilir? Seni hemen bugün hastaneye göndereceğim. Orada iyileş, beslen, sonra bir aylığına memleketine, ailenin yanma izne git, geri döndüğünde ne görev vereceğimize bakarız", dedi.

Hem albay, hem de odasındaki diğer subaylar elimi içten sıkarak uğurladılar, komutanların yanından

ayrılırken coşku içindeydim, çünkü iki yıldır insani bir davranış görmemiştim. Bak kardeşim, uzun süreden beri, ne zaman bir komutanın yanına çıksam, kendi istemim dışında, alışkanlıkla, dövülmekten korkar gibi, omuzlarımı kaldırıp başımı içeri çekerek konuşuyorum. Faşistlerin toplama kamplarından kalma bir alışkanlık.

Hastaneden İrina'ya hemen bir mektup yazdım. Mektubumda nasıl tutsak düştüğümü, Alman binbaşı ile nasıl kaçtığımı, her şeyi kısaca anlattım. Ya şu çocukça öğünme nereden geldi bana? sabredemeyerek, albayın beni ödüllendirmek için söz verdiğini de eklemiştim...

İki hafta yedim, içtim, uyudum. Yemekleri azar azar, ama sık sık veriyorlardı; doktor, tıka basa yersem öteki dünyayı boylayacağımı söylüyordu. Adamakıllı kendime gelmiştim. Ama iki hafta sonunda hiç bir şey boğazımdan geçmez oldu. Evden yanıt gelmemesi canımı sıkıyordu. Yemek yemek aklıma bile gelmiyor, uykularım kaçıyor, kafamda kötü kötü düşünceler dolaşıyordu... Üçüncü hafta Voronej'den bir mektup aldım. Ama İrina'dan değildi, komşumuz, marangoz İvan Timofeyeviç yazıyordu. Dilerim ki, dünyada kimse böyle bir mektup almasın! Komşum, daha kırkikinin haziranında Alman'ların uçak fabrikasını bombaladıklarını ve ağır bir bombanın doğruca benim kulübeye düştüğünü bildiriyordu. İrina ve kızlarımız her zamanki gibi evdeymişler... Hepsi bu değildi, onlardan tek bir iz bile bulamadığını, evin olduğu yerde ise derin bir çukur açıldığını yazıyordu... Bunu öğrenince mektubu sonuna kadar okuyamadım. Gözlerim kararadı, yüreğim sıkıştı sıkıştı, küçücük bir topa döndü ve bir daha açılmadı.

Yatağa uzanıp biraz yattım, sonra sonuna kadar okudum. Komşum, bombardıman sırasında Anatoli'nin kentte olduğunu yazıyordu. Akşam olunca eve gelip çukura bakmış ve sonra yine kente dönmüş. Gitmeden önce komşumuza, savaşa katılmak için gönüllü yazılacağını söylemiş. İşte, hepsi bu.

Kalbim açılıp da kulaklarım uğuldamaya başlayınca, İrina'mın, istasyonda beni uğurlarken ne kadar güç bir durumda olduğunu anımsadım. Demek ki, daha o zaman, onun kadın yüreği, bu dünyada bir daha hiç görüşemeyeceğimizi fısıldamıştı. Bense onu itmiştim... Ailem, bir evim vardı, bütün bunları elde etmek için yıllar gerekiyordu, oysa her şeyin yok olması için bir saniye yetmişti. "Bu çirkin yaşamım bir düş müydü, acaba?" diye düşünüyordum. Tutsakken hemen hemen her gece, kendi kendime konuşurdum, kuşkusuz, İrina ve yavrularımla dertleşiyordum, bir gün yurduma döneceğimi, benim için üzülmemelerini, sapa sağlam hayatta olduğumu ve yine hep beraber yaşamaya devam edeceğimizi falan söyleyerek sözüm ona onları cesaretlendiriyordum. İki sene boyunca hep ölülerle mi konuş muşum?

Öyküsünü burada keserek bir süre sustu, sonra değişen, alçak bir ses tonuyla, kesik kesik:

— Haydi, kardeşim, birer sigara daha tüttürelim, kalbim de pek sıkışıyor, dedi.

Sigaralarımızı içmeye başladık. Tamamen su altındaki ormanda ağaçkakan kuşları çınlıyordu. Ilık rüzgar

kızılağaçların küpeye benzeyen kuru yapraklarını okşuyor, onlar da tembel tembel hışırdıyorlardı. Göğün yüksek maviliğinde küme küme bulutlar beyaz yelkenliler gibi yüzüyorlardı, baharın yüce canlılığına ve ne olursa olsun yaşamı mutlak pekiştirmeye hazırlanan uçsuz bucaksız dünyamız, bu acılı suskunluk anında bana değişik bir görünüm içindeymiş gibi geldi.

Suskunluk ağırlık veriyordu, bu yüzden:

— Sonra ne oldu? diye sordum.

— Sonra mı? dedi isteksizce. Albaydan aylık iznimi aldım ve bir hafta sonra da Voronej'e gittim. Bir zamanlar ailecek yaşadığımız yerlerde ağır ağır dolaştım. İçi pis su dolu derin çukurun çevresinde bele kadar yükselen yabani otlar yetişmişti... Çevrede bir mezarlık sessizliği, ıssızlığı vardı. Ah, kardeşim, benim için öyle zor bir andı ki! Oralarda acılı acılı biraz daha durduktan sonra tekrar istasyona gittim. Bir saat bile kalamamıştım, aynı gün tümene geri döndüm.

Nasıl güneş bulutlar arasından çıkıp ışıldarsa, mutluluk da benim için üç ay sonra öyle ışıldadı; Anatoli'yi bulmuştum. Bana bir mektup yolladı, anlaşılan savaştığı yerden yazıyordu. Komşumuz İvan Timofeyeviç'den adresimi almış. Başlangıçta topçu okulunda kurs görmüş, matematiğe olan yetisi orada da işe yaraımş. Bir yıl sonra kursu başarıyla bitirdiğini, sonra da cepheye gönderdiklerini, yüzbaşı rütbesine yükseldiğini, "Sorokopyatok" adlı bataryanın komutanı olduğunu ve altı tane madalya ve nişan kazandığını yazıyordu. Tek sözcükle söyleyeyim ki, başıma gelenlerden sonra bana kan vermişti. Onunla müthiş

gururlanıyordum. Ne derlerse desinler, benim öz oğlum yüzbaşı rütbesine kadar yükselerek batarya komutanı olmuştu. Üstelik bir sürü ödül kazanmıştı. Hele bir de babası kamyonla, oradan oraya cephane ve askeri malzeme taşımaktan başka bir iş yapmıyorsa! Babasının hayatta yapacak bir şeyi kalmamıştı, ama bir yüzbaşı için hayat daha yeni başlıyordu.

Yeni bir dönem başlamıştı benim için, geceleri, öteki ihtiyarlar gibi çeşitli düşler kuruyordum. Savaş sona erince oğlumu evlendireceğimi, gençlerle birlikte yaşayarak, evlerinin orasını burasını onaracağımı, çocuklara dadılık edeceğimi falan düşlüyordum. Kabul etmek gerekir ki, her baba böyle şeyler düşler. Ama, beni yeni bir korku sardı. Kışın amansız bir saldırıya geçtik, sık sık mektup yazacak zaman bulmak olanaksızdı, nihayet, savaşın sonuna doğru, Berlin yakınlarında, bir sabah Anatoli'ye mektup gönderdim, ertesi gün de yanıtını aldım. Böylece, oğlumla Alman başkentine doğru ayrı ayrı yollardan geldiğimizi, birbirimize pek yakın savaştığımızı anladım. Görüşeceğimiz günü dört gözle bekliyordum. Hıh, görüştük... Utku gününün sabahı, dokuz mayısta, bir Alman keskin nişancısı oğlumu öldürmüştü...

O gün öğleden sonra, bölük komutanı beni yanına çağırdı. Yanında bir topçu yarbayı vardı. Odaya girer girmez, sanki üstüymüşüm gibi ayağa kalktı. Bölük komutanım bana; "Yarbay seninle görüşmek istiyor" dedi ve pencereye döndü. Kötü bir şeyler olduğunu anladığım için elektrik çarpmış gibi oldum. Yarbay yanıma geldi ve yavaşça "Metin ol, oğul babası! Oğlun,

yüzbaşı Sokolov bataryasının başında öldü, gel, beraber çıkalım", dedi.

Sarsıldım, ama yine de ayakta durabiliyordum. Şimdi, yarbayla birlikte büyük bir arabaya binişimizi, yıkıntı dolu sokaklardan geçişimizi, sonra, oğlumun kırmızı kadife kaplı tabudunu, askeri töreni, bir rüyayı anımsar gibi hayal meyal anımsıyorum. Anatoli'yi ise kardeşim, şu anda seni gördüğüm gibi görüyorum. Tabuduna yaklaşarak bakmıştım. Tanıyamayacağım kadar değişmişti. Benim bildiğim hali ile güleç, dar omuzlu, ince boynunda sivri gırtlağı olan bir çocuktu, tabudun içinde ise geniş omuzlu, yakışıklı bir delikanlı yatıyordu, yarı açık gözleri, çok, çok uzaklara, bilinmeyen bir yere bakıyormuş gibiydi. Sadece, dudaklarının ucunda, çok iyi anımsadığım, küçüklüğünden kalma gülümsemesi vardı ve bu gülümseme sonsuza kadar öylece sürecek... Oğlumu öptüm ve geri çekildim. Yarbay bir konuşma yaptı. Oğlumun arkadaşları, yoldaşları gözlerini kuruluyorlardı, benim yüreğime akan gözyaşları ise, orada kuruyordu. Yüreğimin ağrımasının nedeni belki de budur.

Son sevincimi ve umudumu Alman ulusunun topraklarına gömdüm, bataryası, komutanını son yolculuğuna gürleyerek uğurladı ve o anda sanki içimde bir şeyler kırılıp koptu. Birliğime dönerken kendimde değildim. Bu olaydan az sonra beni terhis ettiler. Nereye gidebilirdim, Voronoj'e mi? Oraya asla gidemezdim. Uryupinsk'de oturan, yaralandığı için kışın terhis edilen dostumu anımsadım, - bir zamanlar beni davet etmiştiben de ona gittim.

Dostum, karısıyla, kent dışındaki küçücük evinde yaşıyordu, çocukları yoktu. Savaşta yaralandığı için kendisine aylık bağlanmasına rağmen sürücülük yapıyordu, ben de onun çalıştığı yerde işe girdim. Beni konuk ettiler, evlerine yerleştim. Önceleri kent içinde çeşitli yükler taşıyorduk, sonbaharda ise tahıl taşımacılığına geçtik. İşte bu sırada, şu kumda oynayan yeni oğlumla tanıştım.

Yolculuktan kente döndüğümde, önce, yorgunluğu atmak için çayhaneye uğrayarak birşeyler atıştırıp boğazımı parlatıyordum. Bu sağlığa zararlı işe artık adamakıllı alıştım... Birgün, çayhanenin yanında şu küçük çocuğu gördüm, ertesi gün, baktım çocuk yine orada. Pek hırpani bir görünüşü vardı. Küçücük yüzünün her yanı karpuz suyu ve tozla sıvanmış, çamur içindeki saçları tarak yüzü görmemişti, gözleri ise yağmurdan sonra çıkan yıldızlar gibi parlıyordu. Garip bir şey, öyle kanım ısınmıştı ki, onu özlüyor, işi bitirip hemen görmek için acele ediyordum. Çayhanenin yanında, kim ne verirse onunla karnını doyuruyordu.

Dördüncü gün, tahıl dolu kamyonla sovhozdan doğruca çayhaneye yöneldim. Oğlan eşikte oturmuş, ayaklarını yere vuruyordu, aç olduğu her halinden belliydi. Kamyonun penceresini açıp dışarı sarkarak "Hey, Vanyuşka! Kamyona atla hadi, siloya kadar gezdireyim seni, sonra buraya dönüp yemek yeriz", diye bağırdım. Sesimi duyunca irkildi, oturduğu yerden sıçrayıp kamyonun basamağına tırmandı ve yavaşça "Adımın Vanya olduğunu nereden biliyorsun, amca?", dedi. Gözleri iri iri açıldı, ne yanıt vereceğimi bekliyordu.

Bense ona sadece, görmüş geçirmiş bir insan olduğum için herşeyi bildiğimi söyledim.

Sağ tarafa geçti, kapıyı açıp yanıma oturttum ve arabayı sürdüm. Çevik yavrucak aniden derin bir düşünceye dalmış gibi suskunlaştı, arada bir, uzun, kıvrık kirpiklerini kaldırarak beni süzüyor ve derin derin soluyordu. Bu minicik serçe iç çekmesini bile öğrenmişti. Küçücük yaşta bu neyin nesiydi? "Baban nerede, Vanya?" diye sordum. Fısıltıyla yanıtladı "Savaşta öldü". "Ya annen?", "Trendeyken bomba düştü, öldü" "Nereden geliyordunuz?" "Bilmiyorum, anımsamıyorum..." "Buralarda akraban falan yok mu?" "Yok." "Nerede yatıp kalkıyorsun?" "Nerede olursa".

İçim burkuldu ve "Bu çocukla birlikte yaşamamak için hiç bir neden yok! Onu evlat edineceğim" diye karar verdim. Aniden bir hafiflik hissettim, kalbim ışıldadı. Çocuğa eğilerek yavaşça "Vanyuşka, benim kim olduğumu biliyor musun?" diye sordum. Solur gibi "Kim?" dedi. Sesimi daha da alçaltarak "Ben senin babanım", dedim.

Aman Allahım, bunu duyunca neler yapmadı, neler! Boynuma atılıp yanaklarımı, dudaklarımı, alnımı öpmek mi dersin, bir ispinoz kuşu gibi çınlayıp ince sesiyle bağırmak mı dersin, öyle ki, kamyonun küçücük kabini uğultuyla doldu, "Babacağım, biliyordum, biliyordum, beni bulacağını biliyordum! Bir gün beni bulacağını biliyordum! Bu günü uzun süreden beri bekleyip durdum!" Yanıma sokuldu, bütün vücudu, rüzgarda titreyen otlar gibi titriyordu. Gözlerim buğulandı, beni

de bir titreme aldı, ellerime kadar titriyordum... O anda direksiyonu nasıl oldu da bırakmadım, hâlâ şaşıyorum. Ama, yanlışlıkla bir çukura girince motoru durdurdum. Bir yere bindirmekten korktuğum için gözlerimin sisi geçene kadar çalıştırmadım. Öylece beş dakika kadar bekledim, çocukcağız bütün gücüyle bana sokulmuş bir halde, hiç bir şey konuşmadan tir tir titriyordu. Sağ kolumla çocuğu kucaklayarak sessizce bağrıma bastım, sol elimle de direksiyon kullanarak geri döndüm ve eve geldim. Siloya gitmediğim için bana kimbilir nasıl kızmışlardır.

Kamyonu kapıda bırakıp yeni oğlumu kucakladım ve eve götürdüm. Küçücük elleriyle boynuma sımsıkı öyle sarıldı ki, ayırmak olanaksızdı. Yanağını, bir karış sakallı yüzüme yapıştırmış gibiydi. Eve işte böyle girdik. Arkadaşım ve karısı her zamanki gibi evdeydiler. İçeri girdim, göz kırparak, inandırıcı bir ses tonuyla "İşte, Vanyuşka'mı buldum! Dostlar, bizi içeri alın!" dedim. Çocuksuz dostlarım işin iç yüzünü hemen anlayarak oraya buraya koşuşmaya başladılar. Ama oğlumu benden ayırmak olanaksızdı. En sonunda söz dinledi nasıl olduysa Ellerini sabunla yıkadıktan sonra masaya oturttum. Arkadaşımın hanımı bir tabak lahana çorbası koydu, çocuğun açgözlülükle kaşıklayışını seyrederken ağlamaya başladı. Sobanın yanında oturmuş, başı önünde ağlayıp duruyordu. Vanyuşka, kadının gözyaşlarını görünce ona koştu ve etekliğini çekiştirerek "Teyzeciğim, niye ağlıyor sunuz? Babam beni çayhanenin yanında buldu, hepimizin sevinmesi gerek, oysa siz ağlıyorsunuz" dedi. Aman Allahım, öteki ise ağlamasını öyle arttırdı ki, her yanı sırıl sıklam oldu!

Yemekten sonra berbere götürüp saçlarını kestirdim, eve dönünce leğenin içinde kendi ellerimle yıkadım ve yatağına temiz çarşaf serdim. O ise bana sarılarak kucağımda uyudu. Özenle yatağına yatırdım, siloya giderek tahılı boşalttım ve arabayı park yerine bıraktıktan sonra koşa koşa mağazaları dolaştım. Oğluma bir yünlü pantolon, gömlek, sandalet ayakkabı ve şapka aldım. Kuşkusuz aldıklarımın hiç biri oğlanın bedenine göre değildi. Hatta, pantolon için kadın evde beni azarladı. "Sen, aklını kaçırmışsın, bu sıcakta çocuğa hiç yünlü pantolon giydirilir mi?" dedi. Hemen o an dikiş makinasını getirip masasının üzerine koydu, sandığını karıştırdı, bir saat sonra da benim Vanyuşa'nın saten pantolonu ve kısa kollu beyaz gömleği hazırdı. Oğlumun yanma yattım ve uzun süreden beri ilk kez sakin bir uyku çektim. Yine de geceleyin dört kez uyandım. Her uyanışımda oğlumu seyre dalıyordum, o ise tıpkı çatı oluğuna sokulan serçeler gibi koltuk altıma sokulmuş, hafif hafif horluyordu, onu böyle görünce, içime sözcüklerle anlatamayacağım bir sevinç doldu. "Kımıldanıp da uyandırmayayım", diyordum kendi kendime, ama sonunda dayanamayıp yavaşça kalkarak kibriti yakıyor ve sevgiyle seyrediyordum... Sabaha karşı uyandığımda boğazım boğulacak gibi sıkılıyordu, ne oluyor diye baktım, bir de ne göreyim, minicik oğlum yatakta ters dönerek ufacık ayaklarını boğazıma koymuş, öylece yatıyor. Onunla yatmak bir dert, ama varlığına öyle alıştım ki, yanımda olmadığı zaman sıkılıyorum. Geceleyin bazen uyumasını seyrediyorum, bazen de bukle olmuş saçlarını kokluyorum ve acıdan taşlaşmış olmasına karşın, yüreğime bir rahatlık, bir hafiflik geliyor.

Önceleri kamyonla yolculuğa çıktığımda onu da götürüyordum, sonra ise bunun doğru olmadığını anladım. Tek başımayken pek gereksinimim olmaz. Küçük bir parça ekmekle soğanı tuza batırıp yesem, besili bir asker gibi bütün gün çalışabilirim. Ama onunla iş değişir; yolda süt bulmak, yumurta kaynatmak gerek, hatta bir de sıcak yemek yemeli. Çocuğu yanımda götürüp götürmemek konusunda ivedi karar vermem gerekiyordu. Cesaretimi topladım ve ev sahibinin bakması için eve bıraktım, bütün gün hep ağlamış, akşam olunca da sıvışıp beni karşılamak için siloya gitmiş. Gecenin geç saatlerine dek orada beklemiş.

Ona ayak uydurmak, ilk günlerde oldukça zor geldi. Bir gün, işte çok yorulduğum için, daha hava kararmadan yattık, o ise bir serçe gibi cıvıldamaya devam ediyordu, sonra nedense sustu. "Ne düşünüyorsun, oğlum?" diye sordum. Tavana bakarak "Babacığım, deri paltonu ne yaptın?" dedi. Oysa yaşamım boyunca deri paltom olmamıştı! Ama ustaca bir yanıt vermem gerekiyordu. "Voronej'de kaldı", dedim. "Beni bulman neden bu kadar uzun sürdü?" "Oğlum, seni Almanya'da, Polonya'da, hep aradım, bütün Belorusya'yı dolaştım ve Uryupinsk'e geldim, seni buldum." "Uryupinsk Almanya'ya yakın mı, baba? Polonya buradan çok mu uzak?" İşte, uyumadan önce konuştuğumuz konular.

Deri paltoyu boşuna ım sorduğunu sanıyorsun, kardeşim? Hayır, o kadar basit değil bu. Demek ki öz babası, bir zamanlar, deri bir palto almış, çocuk da bunu anımsıyor. Çocukların belleğinde anı bazen bir şimşek

gibi çakar. Bir an içinde yanar, söner. İşte, onun belleği de, şimşek gibi, ara sıra çakarak işliyor.

Belki bir yıl daha Uryupinsk'de kalacaktık, ama Kasım'da bir kaza yaptım. Küçük bir köyden geçerken, çamurlu yolda, kamyon tekerlekleri kaydı, orada bulunan bir ineğe çarptım. Bizim köylü karılarını bilirsin; hemen çığlıklar kopardılar, köy halkı başımıza üşüştü, trafik memuru da geldi. Bana acıması için yalvarmama karşın ehliyetimi aldı. İnek ise ayağa kalktı, kuyruğunu sallaya sallaya, köy sokaklarında koşmaya başladı, ama artık ehliyetimi yitirmiştim. Kışı marangozluk yaparak geçirdim, sonra başka bir sürücü arkadaşıma mektup yazdım. - O, sizin bölgenizde, Kaşarski'de çalışıyor - yanıtında beni yanma çağırdığını yazıyordu. Altı ay kendi çalıştığı yerde marangozluk yapacağımı, sonra da bana yeni bir ehliyet vereceklerini yazıyordu. Böylece oğlumla birlikte Kaşar'da çalışmak üzere yola çıktık.

Yalnız, sana şunu söyleyeyim, başıma bu kaza gelmeseydi, yine de Uryupinsk'ten ayrılacaktım. İçimdeki acı yüzünden, uzun süre aynı yerde yaşayamıyorum. Vanyuşka'm büyüyüp, okula başlama çağı geldiğinde, sanırım, bu huyumdan vazgeçip bir yere yerleşirim. Şimdi ise oğlumla Rusya topraklarında dolaşıp duruyoruz.

— Yürümek ona zor gelmiyor mu? diye sordum.

— O çok az yürüyor, genellikle kucağıma alıyorum. Bazen omuzuma çıkartıp taşıyorum, ama böyle yaptığımda yüzünü buruşturup iniyor ve keçi yavrusu gibi zıplaya zıplaya oradan oraya koşuyor. Bütün

bunlar, kardeşim, önemli değil, nasıl olsa kendimize bir yaşam kurarız, ama yüreğim iyi çalışmıyor, her hücresini değiştirmek gerek... Bazen öyle [illegible]or ve öyle sıkışıyor ki, gözlerim kararıyor. Bir gece [illegible]uda ölüp oğlumu ürküteceğimden korkuyorum. Bir [illegible]rdim daha var. Hemen hemen her gece, ölen, sevgili ailemi düşümde görüyorum. Hep aynı şekilde görüyorum, ben ucu sivri tel örgüler ardındayım, onlar ise öte tarafta. İrina ve çocuklarımla her konuda konuşuyorum, tel örgüleri ellerimle aralayıp yanlarına gitmek istediğimde, benden uzaklaşıp gözden kayboluyorlar... Al sana şaşkınlık verici bir şey daha; gündüzleri kendimi her zaman sapa sağlam hissediyorum, ne bir "Ah" diyorum, ne de bir iç çekiyorum, geceleri ise uyandığımda yastığımın gözyaşlarından sırıl sıklam olduğunu görüyorum...

Ormanda, karşı kıyıdan gelmekte olan arkadaşımın sesiyle küreklerin suda çıkardıkları şapırtı işitildi.

Bana içini döken bu yabancı ayağa kalktı, iri, odun gibi sert elini uzatarak;

— Hoşça kal, kardeşim, iyi günler dilerim! dedi.
— Sana da Kaşar'a kadar iyi yolculuklar, dedim.
— Sağol. Haydi, oğlum, kayığa binelim.

Çocuk koşarak babasının yanına geldi, sağına geçti ona sokularak, iri adımlarla giden adamın yanında tıpış tıpış yürümeye başladı.

Eşi görülmemiş, kasırga gibi bir savaşın iki kum tanesi gibi fırlatıp bir kenara attığı bu iki öksüz insan

uzaklaşıyordu... Onları ileride ne bekliyor? Bu demir iradeli Rus insanının sonuna kadar gücünden bir şey kaybetmeyeceğine ve şu baba kucağında büyümekte olan insanın her zorluğa dayanabileceğine, eğer bir gün yurdumuz onu da bir göreve çağırırsa, önüne gelen her engeli aşacağına inanmak isterim.

Derin bir üzüntüyle arkalarından baktım... Ayrılışımızdan hemen sonra, bundan böyle daha sağlıklı bir yaşam süreceklerini düşünüyordum ki, Vanyuşka küçücük ayaklarıyla zikzaklar çize çize birkaç adım daha attıktan sonra geriye döndü ve bana bakarak minicik pembe elini salladı. O anda sanki, yumuşak, ama keskin tırnaklı bir pence yüreğimi sıktı ve aniden başımı başka bir yöne çevirdim. Hayır, daha gençken, savaş yıllarında saçlarını ağartan insanlar sadece düşlerinde ağlamazlar. Onlar içten ağlarlar. Ama insan başını çevireceği anı bilmeli. Bu çok önemlidir. Çocuğun yüreğinin incinmemesi için, yanaklarınızda süzülen sıcak ve sıkıcı gözyaşlarını görmemesi için gereklidir...

M.Şolohov'un 1957 yılında yayınladığı "İnsanın Yazgısı" küçük boyutuna karşın, çağdaş dünya edebiyatının, savaşın yıkımlarını konu alan en çarpıcı, en insani, en duyarlı ürünlerinden biri olarak kabul edildi, birçok dile çevrildi, ünlü rejisör Bondarçuk tarafından 1959'da filme alındı. Olağanüstü özellikleri olmayan Andrey Sokolov, savaşın tüm insanlara getirdiği acıyı yaşamış, ailesini yitirmiş, ama bu yıkımlar karşısında asla eğilmemiş bir insan. Şolohov, Sokolov tipinde, tüm yakınlarını savaşta yitiren bir çocukla karşılaştığında, en insani duyguları yeniden uyanan ve çocukla sıcak bir birlikteliği üstlenen bir insanı çizmekte. "İnsanın" savaşa, işgale ve zulüme karşı direnirken kendi değerlerini de yitirmeyişinin, onlara sahip çıkışının öyküsüdür "İnsanın Yazgısı"

ÇAĞDAŞ EDEBİYAT DİZİSİ 8/26

alan yayıncılık

200 TL.